Aufblühen. Aufatmen. Auftanken.

Kouzlo zahrad bez hranic

Erkunden Sie die prächtige Garten- und Kulturlandschaft von Retzbach und Hnanice

Objevte krásy kulturní krajiny a zahrad v Retzbachu a Hnanicích.

EUROPEAN UNION
European Regional
Development Fund

SPOLUPRÁCE CZ - KOOPERATION AT
EUROPEAN TERRITORIAL CO-OPERATION
AUSTRIA-CZECH REPUBLIC 2007-2013
Gemeinsam mehr erreichen. Společně dosáhneme více.

Herzlich willkommen
in der grenzenlosen Garten- und Kulturlandschaft von Retzbach und Hnanice. Mit diesem Gartenführer möchten wir Ihnen unsere herrliche Natur näherbringen – im Rahmen eines österreichisch-tschechischen Projekts.

Köstlich:
In Hnanice ist vor einigen Jahren ein großer Obstgarten entstanden. Hier werden alte Obstsorten präsentiert – probieren Sie selbst ...

Natürlich:
Der Dorfanger in Unterretzbach wird vom idyllischen Landbach durchflossen. Hier befinden sich die unterschiedlichsten Gärten. Damit hat sich der Anger von der einstmals gemeinschaftlichen Weidefläche zu einer vielfältigen Gartenlandschaft entwickelt. Einige dieser Gärten werden entlang des Schaugartenwegs gezeigt – manche sind sogar frei begehbar (Zeichen: grüner Schmetterling). Sehen Sie selbst ...

Viel Spaß beim Entdecken!

Srdečně Vás vítáme
v zahradách a kulturní krajině, která obklopuje Retzbach a Hnanice. Prostřednictvím tohoto průvodce zahradami bychom Vám – v rámci rakousko-českého projektu – chtěli přiblížit naši překrásnou přírodu.

Chutné:
V Hnanicích před několika lety vznikl velký ovocný sad, ve kterém Vám představíme staré druhy ovocných stromů – sami ochutnejte...

Přirozené:
Návsí v Unterretzbachu protéká idylický potok Landbach. Najdete tu nejrůznější typy zahrad. Původně se na návsi nacházely společné pastviny, ze kterých se vyvinula mnohotvárná zahradní krajina. Některé zahrady uvidíte z poznávací stezky – některé jsou dokonce volně přístupné (jsou označené zeleným motýlem). Podívejte se sami...

Přejeme Vám hodně zábavy při objevování!

Schematische Karte der Gärten in Unterretzbach

Schematická mapa zahrad v Unterretzbachu

Frei begehbare Gärten (Zeichen grüner Schmetterling).

Volně přístupné zahrady (symbol zeleného motýla).

Nicht begehbare Gärten (Zeichen roter Schmetterling).

Nepřístupné zahrady (symbol červeného motýla).

Rastplatz
Odpočinková zóna

Gemeinde Retzbach
Obecní úřad Retzbach

Informationstafel
Informační tabule

Wegführung
Směr prohlídky

HNANICE

Hnanice (Gnadlersdorf) ist die unmittelbare Nachbargemeinde von Retzbach. Bis 1855 gehörten diese beiden Ortschaften sogar zusammen. Vielleicht enstand der Name Gnadlersdorf wegen eines Wunderbrunnens...so hängt in der Kirche St. Wolfgang eine Kette mit zwei Hufeisen, zu der man sich eine Geschichte erzählt...

Seit kurzer Zeit gibt es in Hnanice eine große Obstbaumanlage, in der seltene, alte Obstbaumsorten gepflanzt wurden. Von:
Marillen-(Aprikosen-)baum, Zwetschken-(Pflaumen-)baum, (Süß-)Kirschenbaum, Birnbaum, Apfelbaum, Speierling, schwarzer Maulbeerbaum, weißer Maulbeerbaum, Hornstrauch (Hartriegel), Quitte, Mispeln, Sanddorn, Hasel, Eberesche und vielem mehr ist hier zu finden!

Hnanice (Gnadlersdorf) leží v bezprostředním sousedství Retzbachu. Do roku 1855 patřily dokonce obě obce dohromady. Německý název Gnadlersdorf možná vznikl díky zázračnému prameni...v kostele sv. Wolfganga tak visí řetěz se dvěma podkovami, o kterém se dodnes vyprávějí pověsti...

V Hnanicích je již několik let velký ovocný sad, ve kterém byly vysázeny staré odrůdy ovocných stromů. Jsou tady nejen tyto, ale i mnoho dalších odrůd:
meruňka, slivoň (švestka), třešeň, hruška, jabloň, oskeruše, moruše černá, moruše bílá, dřín, kdoule, mišpule, rakytník, líska, jeřáb...

Schauweingarten | *Naučná vinice starých odrůd*

ŠATOV

Hinter dem Mährischen Keller in Šatov hat die Firma Znovin einen Weingarten mit 17 alten Weinsorten bepflanzt und mit Schautafeln beschrieben. Besucher haben während der Öffnungszeiten des Mährischen Kellers die Möglichkeit Grundinformationen über die verschieden Sorten zu bekommen. Von Einigen wird auch jährlich eine kleine Weinmenge gekeltert, die zur Verkostung angeboten wird.

Firma Znovín vybudovala za Moravským sklípkem v Šatově vinohrad, ve kterém bylo vysázeno a na informačních tabulích popsáno 17 starých odrůd vinné révy. Návštěvníci zde o nich během otvírací doby v restauraci Moravský sklípek mohou získat základní informace. Z některých odrůd se každý rok vylisuje menší množství vína, které je nabízeno k degustaci.

Eigene der Weinsorten:
Edler schwarzblauer Tokayer – blaue Mostsorte mit später Reife. Wird in südlichen Ländern gerne für Trockenbeerenauslesen verwendet.
Veltlinersorte Silberweiss – diese Sorte wurde früher gerne im Znaimer Gebiet und im Weinviertel gebaut. Die Traube wechselt gerne die Farbe von hellgrün-rot-weiß
Gelber Muskateller – der Muskateller gehört zu den ältesten Weinsorten und ist sehr aromatisch.
Sémillon – Hauptsorte im Gebiet Sauternes in Frankreich, aber auch sehr oft in alten westslowakischen Weingärten zu finden. Es ist eine klassische Sorte für die Produktion von feinen und süßen Likörweinen.

Některé z odrůd:
Kadarka modrá *– modrý druh moštového vína, který dozrává později. V jižních zemích se z něj často vyrábí víno s přívlastkem výběr ze suchých bobulí.*
Veltlínské červenobílé *– tuto odrůdu s oblibou pěstovali vinaři na Znojemsku a v oblasti Weinviertlu. Barva bobulí se často mění od světle zelené přes červenou až po bílou.*
Muškát žlutý *– Muškát patří k nejstarším odrůdám vinné révy a je velmi aromatický.*
Sémillon *– Nejrozšířenější odrůda vinné révy v oblasti Sauternes ve Francii, velmi často se však také vyskytuje ve starých západoslovenských vinohradech. Je to klasická odrůda pro výrobu jemných a sladkých likérových vín.*

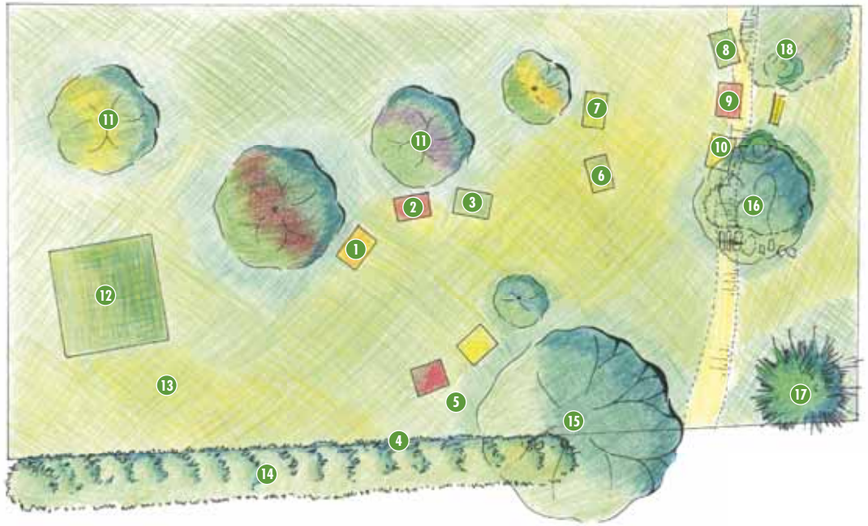

Größe des Gartens | *plocha zahrady:* **515 m²**

1. **Kürbis** | *dýně*
2. **Rote Rüben** | *záhonek červené řepy*
3. **Gurken, Dille, Gurkenkraut** *okurky, kopr, brutnák*
4. **Pastinaken** | *pastiňáky*
5. **Radieschen, Karotten, Senf** *ředkvičky, karotky, hořčice*
6. **Kraut** | *zelí*
7. **Linsen** | *čočka*
8. **Buchweizen** | *pohanka*
9. **Hirse** | *proso*
10. **Radieschen, Sellerie** *ředkvičky, celer*
11. **Kirsche** | *třešeň*
12. **Ziegen-Schaf-Laufstall** *výběh pro kozy a ovce*
13. **Blumenwiese** | *květinová louka*
14. **Eibenhecke** | *živý plot z tisu*
15. **Eiche** | *dub*
16. **Birke** | *bříza*
17. **Echte Walnuss** | *ořešák*
18. **Beete mit: Hemerocallis, Iris, weißem Eisenhut, Silberkerze, weißen Tulpen, Blausternchen** *záhony s denivkami, kosatci, bílou oměji, samorostlíkem, bílými tulipány, ladoňkou*

1

Der Garten mit dem flexiblen Ziegen-Schaf-Laufstall
Zahrada s přenosným výběhem pro kozy a ovce

Familie/*rodina* **Rene POLLAK**

Dieser Garten hat einige Hochbeete mit Radieschen und weiterem Naschgemüse. Ein besonderes Augenmerk ist hier auf alte Kultursorten gelegt, wie zum Beispiel: Kürbisse, rote Rüben, Gurkerl, Dille und Gurkenkraut, Pastinaken, Radieschen, Karotten und Senf, Kraut, Linsen, Buchweizen, Hirse, Rettiche und Sellerie.

V této zahradě se nachází několik vyvýšených záhonů s ředkvičkami a další zeleninou na „chroupání". Zvláštní pozornost je tady věnována starým kulturním rostlinám, jako jsou např.: dýně, červená řepa, okurky, kopr a brutnák, pastiňák, ředkvičky, karotka a hořčice, zelí, čočka, pohanka, proso, ředkve a celer.

KÜRBIS | DÝNĚ

Kürbisse waren ursprünglich ausschließlich in Amerika beheimatet. Heute werden die domestizierten Arten weltweit in den warmen Gebieten angebaut. Zu den weiteren bekannten Nutzpflanzen innerhalb der Kürbisfamilie zählen neben den Speisekürbissen die Melone, die Stachelmelone (Kiwano), der Flaschenkürbis (Herkuleskeule) und die Wachsgurke. Weltweit sind über 800 Sorten verbreitet.

Původní domovinou dýní byla pouze Amerika. V dnešní době se zdomácnělé druhy dýní pěstují v teplých oblastech po celém světě, kde je jich rozšířeno víc jak 800 druhů. K dalším užitkovým rostlinám z čeledi tykvovitých patří kromě jedlých dýní melouny, africké rohaté okurky (kiwano), dýně špagetová (Herkulův obušek) a tykev vosková.

Zur Gesundheit:
Die in den Kürbissen enthaltenen Vitamine und Mineralien wie Magnesium, Kupfer, Eisen, Kalium und Natrium sind optimal aufeinander abgestimmt und stehen dem menschlichen Stoffwechsel in einem hervorragenden physiologischen Verhältnis zur Verfügung. Antioxidantien – insbesondere Carotinoide – können helfen Krankheiten vorzubeugen.

Účinek na zdraví:
Vitamíny a minerály jako hořčík, měď, železo, draslík a sodík jsou v dýních obsaženy v optimálním poměru a vhodným způsobem lidský organismus podporují. Antioxidanty – především karotenoidy – pomáhají předcházet nemocem.

Nutzung:
Blüte- herausbacken, Fruchtfleisch- roh gerieben zum Beispiel in Salaten, gekocht als Suppe oder Beilage, gefüllt mit gutem Käse, auch als Süßigkeit – man kann gute Kuchen backen, man kann auch Kürbisstreifen trocknen, Kerne, zum Naschen – sind gesund, für s Laternenbauen

Využití:
Dýňovou dužinu nastrouháme za syrova například do salátů, použijeme ji na polévku nebo uvaříme jako přílohu. Malé dýně naplníme dobrým sýrem a zapečeme. Dýně je také vhodná surovina na pečení buchet. Proužky dýně můžeme usušit, dýňová semena mlsat – jsou velmi zdravá. Na podzim se z dýní vyrábějí lucerny.

GURKE | OKURKY

gehört zu den sehr populären Kürbispflanzen dieser Region, ist doch das Znaimer und Retzer Essiggurkerl weithin bekannt, wie die pikanten Essiggurkerln, Süßsaure, Gewürzgurken, Piccolo, die so überaus beliebten milchsauren Salzgurken und die „halen Russln "= Senf- oder Schälgurken. In Indien gibt es Belege für einen Gurkenanbau, der bis 3.000 v. Chr. zurückreicht. Auch Griechen und Römer bauten im Altertum Gurken an, in Mitteleuropa gewann das Gemüse erst gegen Ende des Mittelalters durch eine Anordnung des deutschen Kaisers Karl V. an Bedeutung.

Okurka patří mezi velmi populární tykvovité rostliny tohoto regionu. Znojemské okurky či kyselé okurky z Retzu jsou přece známé široko daleko, stejně jako pikantní kyselé okurčičky, sladkokyselé nebo kořeněné okurky, okurky piccolo, tolik oblíbené kvašené a pikantní sladkokyselé okurky a hořčičné nebo loupané okurky, kterým se tu říká „halen Russln". Zprávy o pěstování okurek v Indii pocházejí už z doby před 3 000 lety př.n.l. Okurky pěstovali ve starověku také staří Řekové a Římané, ve střední Evropě získala tato zelenina na významu díky nařízení německého císaře Karla V. teprve na konci středověku.

Zur Gesundheit:
Schon die alten Griechen und Römer schätzten die Gurke nicht nur als Gemüse, sondern auch als Schönheitsmittel. Äußerlich angewandt regen aufgelegte Gurkenscheiben den Hautstoffwechsel an und sorgen für einen rosigen, glatten Teint. Der Gurkensaft wirkt erfrischend auf der Haut und hilft auch bei Ekzemen.
Aufgrund ihres hohen Kaliumgehaltes wirken sie entwässernd und harntreibend.

Účinek na zdraví:
Již staří Řekové a Římané si okurek cenili nejen jako zeleniny, ale také jako zkrášlovacího prostředku. Při vnějším použití podporují plátky okurek metabolismus pokožky, pleť má pak růžovou barvu a je pěkně hladká. Okurková šťáva ji osvěžuje a pomáhá také při ekzémech. Díky vysokému obsahu draslíku mají okurky močopudné účinky a odvoďnují organismus.

Nutzung:
Als Salat, warme und kalte Suppen, eingelegtes Gemüse.

Využití:
Do salátů, na teplé a studené polévky, jako nakládaná zelenina.

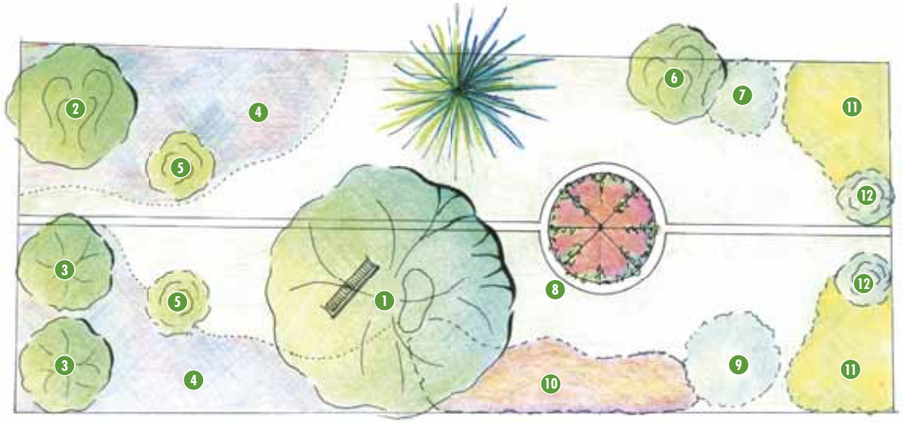

Größe des Gartens | *plocha zahrady:* **300 m²**

1. **Eiche** | *dub*
2. **Birke** | *bříza*
3. **Obst** | *ovoce*
4. **Blumenwiese** | *květinová louka*
5. **Forsythien** | *zlatice*
6. **Goldregen** | *štědřenec*
7. **Steingarten** | *skalka*
8. **Weinlaube mit Knoblauch, Zierlauch, Frauenmantel** *Zahradní altánek porostlý révou,česnek, ozdobný česnek a kontryhel*
9. **Efeu** | *břečťan*
10. **Schattenstauden: Waldgeißbart, Astilben, Farne, Schaumblüte, Bleiwurz** *Stínomilné trvalky: udatna dvoudomá, čechrava, kapradiny, tiarella srdčitá, olověnec evropský*
11. **Iris, Johanniswolke** *kosatce, rdesno mnohoklasé*
12. **Quitten** | *kdoulonĕ*

Das Eichenholz ist das ideale Material für die Herstellung von Holzfässern. Es ist langfaserig, der Kern ist hart, fest, dauerhaft und im frischen Zustand leicht spaltbar. Eichenfässer haben eine lange Lebensdauer, sie können bis über 50 Jahre lang benützt werden – natürlich brauchen sie viel Pflege.

Dubové dřevo je ideální surovinou pro výrobu dřevěných sudů. Má dlouhá vlákna, jádro je tvrdé, trvanlivé a v čerstvém stavu lehce štípatelné. Dubové sudy mají dlouhou životnost, mohou být používány i víc než 50 let – samozřejmě však potřebují hodně péče.

2

Der Garten bei der großen Eiche
Zahrada u velkého dubu

Familie/*rodina* **MANDL**

Die markante Eiche erinnert an die Eichengehölze, die um Retzbach stark vertreten waren, so dienten diese früher dazu Weinpressen und Fässer herzustellen. Unter dem Baum gibt es einen mächtigen Stein und eine Bank lädt zum Verweilen ein.
„Die alten Meister hatten die Möglichkeit, die Bäume im Wald auszusuchen, die Fällung in den Wintermonaten vorzunehmen und gleich darauf die Abfuhr und die Bearbeitung, bzw. den Einschnitt in die Wege zu leiten. Die gesamte Jahresproduktion stand schon im Januar in hohen Stapeln und das Holz kam in die harten Winterfröste, dann in die scharfe Märzluft und dann durch die nassen Apriltage in den Sommer hinein.“ (aus der Diplomarbeit von Rosemarie Stanke 2009)

Tento nápadný strom je připomínkou dubových lesů, které se dřív v okolí Retzbachu hojně vyskytovaly. Jejich dřevo sloužilo k výrobě vinných lisů a sudů. Pod stromem je mohutný balvan a lavička nás zve, abychom poseděli a chvíli se zdrželi.
„Za starých časů měli bednáři možnost vyhledat v lese stromy, které pak v zimních měsících pokáceli a hned nato odvezli a zpracovali, příp. rozřezali. Celkovou roční těžbu dubového dřeva srovnali do vysokých hranic už na konci ledna, takže na dřevo pak mohly až do léta působit silné zimní mrazy, pak ostrý březnový vzduch a potom vlhké dubnové dny.“ (Diplomová práce Rosemarie Stankeové, 2009).

JOHANNISWOLKE
ACONOGONON SPECIOSUM

eine wunderbar duftende Staude, mit enormer Wuchskraft treiben die Pflanzen aus und bauen sich zu ca. 200 cm mächtigen Blütenbüschen auf. Mitte Mai beginnt das Spektakel, das bis weit in den Sommer hinein anhält.
Im Verblühen färben sie sich rosa und zeigen sich noch im Herbst in apartem Bräunlichweiß. Den Garten-Bergknöterich bitte nicht mit dem Vieljährigen Knöterich (Aconogonon polystachyum) verwechseln, der ein übler Wucherer ist und weder in Gärten noch in die Natur gepflanzt werden sollte.
Sie soll hier als Spezialität vorgestellt werden, die bis in den Herbst als Bienenweide dienen kann.

Je úžasně vonící trvalka, která neobyčejně rychle roste a vytváří mohutné, téměř dvoumetrové trsy, obsypané květy. Tato zajímavá podívaná začíná v polovině května a trvá téměř až do konce léta. Odkvétající květy rdesna se zbarví dorůžova a až do podzimu pak mají nevšední nahnědle bílou barvu.
Zahradní rdesno prosím nezaměňujte s víceletým rdesnem mnohoklasým, což je velmi nepříjemný plevel, který by se neměl vysazovat ani v zahradách, ani šířit do volné přírody. Rdesno Aconogon speciosum chceme představit především jako rostlinu, která poslouží až do podzimu poslouží pastva pro včely.

WALDGEISSBART | UDATNA DVOUDOMÁ
(Aruncus dioicus)

wird auch Wildspargel genannt, denn die jungen Triebe können wie Spargel zubereitet werden. Ein einzigartiges Wildgemüse, welches im März und April eine köstliche Abwechslung bietet.
Waldgeißbart steht gerne im Halbschatten und feuchter nährstoffreicher Erde. Die Pflanze wird etwa 1,80 m hoch und verzaubert mit ihren cremeweißen Blüten, die allein schon 50 cm lang sind. Die Blütezeit des Waldgeißbartes ist im Juni und Juli. Waldgeißbart ist besonders schön, wenn man ihn in einer dichten Gruppe pflanzt, aber auch als Solitärstaude ist er zu verwenden.

Říká se jí také divoký chřest, neboť její mladé výhonky lze připravovat podobně jako chřest. Je to jedinečná divoká zelenina, která v měsících březnu a dubnu představuje lahodnou změnu jídelníčku.
Udatně dvoudomé se daří v polostínu a vlhké výživné půdě. Rostlina se dorůstá zhruba 1,80 m a okouzluje svými krémově bílými květy, které bývají až 50 cm dlouhé. Kvete v červnu a v červenci. Udatna dvoudomá vypadá zvlášť pěkně, když ji vysadíme ve skupině, lze ji však použít také jako solitér.

Aussaat und Anbau::
Waldgeißbart ist ein Kaltkeimer. Die Samen im Februar in Aussaatschalen säen, mit Erde bedecken und vor Mäusen gesichert nach draußen stellen. Die Samen keimen im Frühling.

Výsev a pěstování:
Udatna dvoudomá klíčí za nízkých teplot. Semena se vysévají v únoru do výsevních misek, pokryjí se zeminou, zabezpečí proti myším a postaví ven. Vyklíčí na jaře.

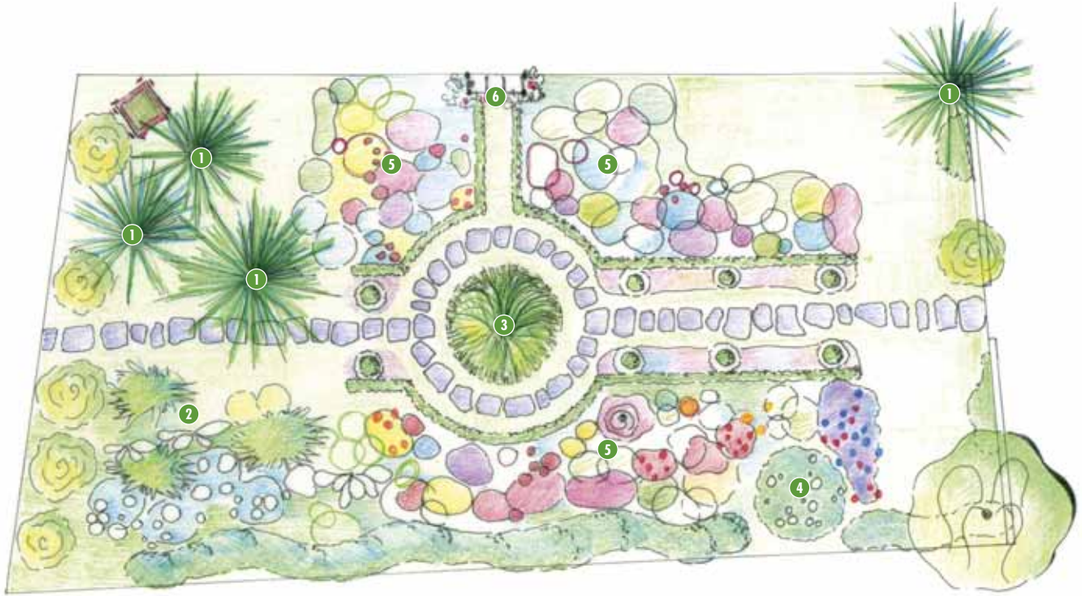

Größe des Gartens | *plocha zahrady:* **235 m²**

1. **Fichten** | *smrky*
2. **Schattenbeet mit Farnen, Hortensie Annabell und Herzblattlilien** *zastíněný záhon s kapradinami, hortenzií Annabelle a bohyškou*
3. **Hohes Chinaschilf** *vysoká ozdobnice čínská*
4. **Schneeball** *kalina obecná*
5. **Taglilien Hemerocallis, Schwertlilien Iris und Hauswurz** *denivky, kosatce a netřesky*
6. **Orangefarbene Amerikanische Klettertrompete** *Oranžový křivouš kořenující*

3

Der Raritätengarten
Zahrada kuriozit

Familie/*rodina* **POLLAK-BAYER**

Der Garten bei Hauptstrasse 49 war schon immer ein Nutzgarten für die Familie. Ausgesät und gepflanzt wurden einjährige Blumen und Gemüse für den Eigenbedarf. Natürlich durften Himbeeren, Ribisel und Kräuter nicht fehlen. 2011 übernahmen wir den Garten und planten bald um. Die Vorliebe zu Taglilien, Iris und Hauswurzen veranlasste uns eine neue Struktur mit Einfassungsbuchs zu schaffen. Trotzdem dürfen Frühlingsblumen und abwechslungsreiche Sommer- und Herbststauden nicht fehlen. Auch Mangold, Kräuter und etwas Gemüse darf im Sommer in den Garten einziehen. Kurz – ein schönes Miteinander von allem, soll Menschen wie auch Insekten erfreuen.

„Zahradní pozemek patří k domu na ulici Hauptstrasse číslo 49 a sloužil rodině vždy jako užitková zahrada. Vždy se tady vysévaly a pěstovaly jednoleté květiny a zelenina pro vlastní spotřebu. Maliny, rybíz a kuchyňské byliny samozřejmě také nesměly chybět. Majitelé o ní vyprávějí takto: Zahradu jsme převzali v roce 2011 a brzy jsme ji upravili podle našich představ. Naše záliba v denivkách, kosatcích a netřescích nás přiměla k tomu, abychom vytvořili novou strukturu zahrady se záhony lemovanými nízko střiženým plotem ze zimostrázu. Přesto nesmějí chybět jarní květiny a pestré letní a podzimní trvalky. V létě na zahradě sklízíme také mangold a některé další druhy zeleniny. Krásné společenství všech těchto rostlin potěší lidi, stejně jako i hmyz.“

Zu den Taglilien:

Das Wort Hemerocallis besteht aus den griechischen Wörten hemera (Tag) und kallos (Schönheit). Ein Wildvorkommen von Taglilien gibt es nur in Asien. Dort gibt es ca. 20 Arten (Wildformen). Man findet sie vorwiegend in den Blütenfarben gelb oder orange. Der Blütezeitpunkt liegt bei den meisten in den Sommermonaten Juli und August, einige Arten blühen bereits im Mai und Juni. Die eine oder andere Wildform ist sicherlich auch den meisten hiesigen Gartenbesitzern bekannt. Es gibt eine Unmenge ganz verschiedener, gärtnerischer Züchtungen, sogenannte Hybriden oder Bastarde.
Die Blüten sind essbar – Blüten als farbige und geschmackliche Bereicherung für Speisen sind derzeit absolut im Trend. Auch die Blüte der Taglilie bereitet dem Gaumen wahre Freuden. Besonders zu empfehlen sind die Blüten mit Frischkäse gefüllt.

Zu den Sedumpflanzen:

Die Struktur der Sedumpflanzen sorgt für Spannung. Mit überraschenden Laubfarben und– formen laden die witterungsfesten Blattschmuckpflanzen zum Kombinieren mit blühenden Pflanzen ein und überraschen mit farbenfrohen Herbstfärbungen. Sedumpflanzen fühlen sich auch an Orten wohl, wo andere Pflanzen ungern wachsen, wie auf Dächern und in Steingärten.

Denivky (Hemerocallis):

Slovo „hemerocallis" tvoří řecká slova „hemera" (den) a „kallos" (krása). Divoce rostou denivky pouze v Asii, kde se vyskytuje přibližně 20 planě rostoucích druhů. Denivky mají převážně žluté nebo oranžové květy. Většina z nich kvete v červenci a v srpnu, některé druhy rozkvétají již v květnu a v červnu. Ten či onen planě rostoucí druh denivky je většině majitelů místních zahrad určitě známý. Existuje totiž ohromné množství velmi rozdílně vyšlechtěných zahradních denivek, takzvaných hybridů neboli kříženců.
Květy jsou jedlé – květy v současné době slouží jako módní a pestré chuťové obohacení pokrmů. I květy denivky připravují chuťovým buňkám opravdové potěšení – obzvlášť chutné jsou jejich květy plněné čerstvým sýrem nebo tvarohem.

Rozchodníky:

Struktura rozchodníků je velmi působivá. Mají překvapivé barvy a tvary listů, odolávají povětrnostním vlivům, lákají ke kombinování s kvetoucími rostlinami a překvapují veselým podzimním zbarvením. Rozchodníkům se také dobře daří na místech, na kterých jiné rostliny nerady rostou, a to na střechách a na skalkách.

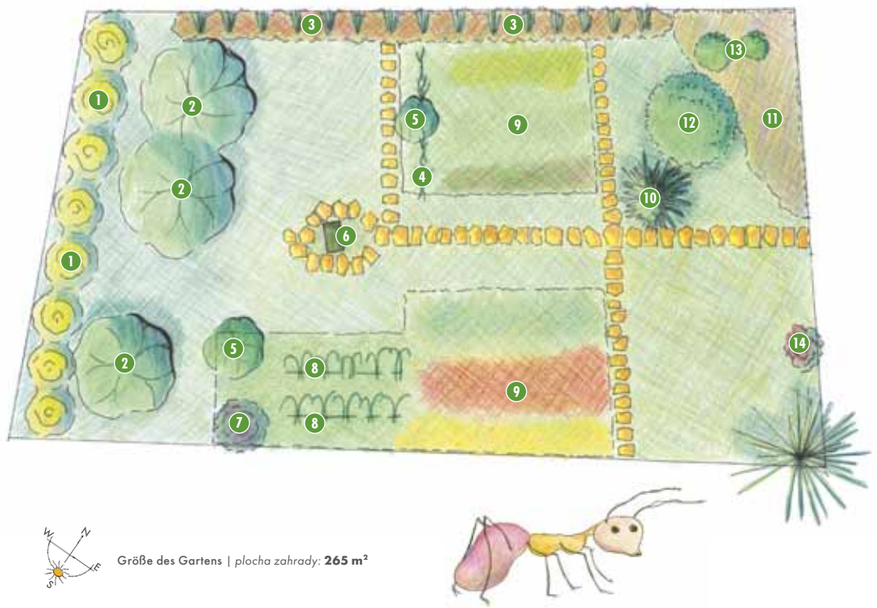

Größe des Gartens | *plocha zahrady:* **265 m²**

1. **Forsythien** | *zlatice*
2. **Obst** | *ovoce*
3. **Himbeeren mit Erdbeeren** *maliny a jahody*
4. **Weinrebe** | *vinná réva*
5. **Pfirsichbaum** | *broskvoň*
6. **Wetterstation Klimawandel in Unterretzbach** *meteorologická stanice v Unterretzbachu*
7. **Flieder** | *šeřík*
8. **Brombeeren** | *ostružiny*
9. **Gemüse** | *zelenina*
10. **Thuja Kugel** | *zerav (tůje) ve tvaru koule*
11. **Bauerngartenstauden** *trvalky typické pro venkovské zahrady*
12. **Buchsbaum** | *zimostráz*
13. **Buchskugeln** | *keře zimostrázu ve tvaru koulí*
14. **Rosenstrauch** | *keř růží*

1) Der Schattenstab der Sonnenuhr
Meist aus Messing oder Eisen ist der Gnomon, wie man ihn auch nennt, eigentlich ein Winkel. Jeder Ort auf der Erde liegt auf einem bestimmten Breitengrad, Berlin beispielsweise auf 52,5 Grad. Diese Breitengrade hat der Schattenwerfer der Horizontalsonnenuhr jeweils als Winkel.
Also, drei einfache Merkmale, nämlich horizontale Lage, Schattenwinkel in der jeweiligen geographischen Breite (in Unterretzbach= 48,46) geneigt und die Uhr in Nord-Süd-Richtung ausgerichtet

4

Der Nutzgarten | *Užitková zahrada*

Familie/*rodina* **POLLAK Gustav u. Angela**

Ich erinnere mich noch an eine große Blutbuche, die in meinen Jugendjahren in diesem Garten stand. Später wurde sie gefällt, weil sie viel Schatten verursachte.
Als wir den Garten im Jahr 1962 von meiner Großmutter geerbt hatten, waren im rückwärtigen Bereich alte Zwetschkenbäume und im vorderen Bereich ein großer Buchs. Im östlichen Teil waren noch die Reste eines alten Brunnens vorhanden, welcher zugeschüttet wurde. Brunnen oder Tümpel waren zu dieser Zeit fast noch in jedem Garten vorhanden.
Als meine Gattin und ich den Garten übernommen hatten, entrümpelten wir den rückwärtigen Teil und pflanzten zwei Apfelbäume. Der überwiegende Teil wurde für Gemüse und Blumen hergerichtet, welchen meine Gattin je nach Zeitmöglichkeit pflegte. Nun haben wir auch Grasflächen angelegt, um die Pflege schneller zu bewerkstelligen. Wir haben eine Wetterbeobachtungsstation und planen eine Sonnenuhr zu bauen.

Ještě si vzpomínám na velký buk červený, který v době mého mládí stál v této zahradě. Později byl pokácen, protože hodně stínil. Když jsme v roce 1962 zahradu po babičce zdědili, byly vzadu staré švestkové stromy a vpředu velký zimostráz. Ve východní části

zahrady se zachovaly pozůstatky staré studny, která byla zasypaná. V té době byly ještě studně nebo tůňky téměř v každé zahradě.
Když jsme s manželkou zahradu převzali, odstranili jsme z její zadní části keře a zasadili jsme tam dvě jabloně. Větší část zahrady jsme upravili pro pěstování zeleniny a květin, o které manželka pečovala podle svých časových možností. Teď jsme také založili trávníky, aby nám péče o zahradu nezabírala tolik času. Máme tady meteorologickou stanici a plánujeme stavbu slunečních hodin.

PARADEISER | RAJČE JEDLÉ
(Lycopersicon esculentum)

Die ersten Beweise für gezielten Anbau dieses zu einem der weltweit wichtigsten Gemüse gereiften Nachtschattengewächses finden sich in ihren südamerikanischen Herkunftsländern bereits im 5. Jahrhundert v. Chr. Kolumbus brachte 1498 einige Pflanzen von seiner zweiten Reise nach Spanien mit, aber zuerst wollte niemand die für giftig gehaltenen Früchte essen. Sie wurde lediglich als Schmuck- und Liebespflanze von einigen „Spezialisten" gezogen. Über vermehrten Anbau in Italien im 18. Jahrhundert, gefolgt von Frankreich, erlangte sie im deutschsprachigen Raum erst Ende des 19. Jahrhunderts Bedeutung. Zur Zeit der spanischen Eroberer hatten die Indios rund 200 Sorten in Verwendung. Diese Zahl hat sich im Laufe der Jahrhunderte auf 10.000 bekannte Sorten entwickelt.

und schon hat man seine eigene örtliche Uhrzeit, ein kleiner Luxus.

2) Die „lebendige" Sonnenuhr im Garten
Horizontalsonnenuhren lassen sich relativ einfach und problemlos im Garten pflanzen – als Beet (oder Pflasterung) im eigenen Garten.
Meist werden diese „lebenden" Gartensonnenuhren als eingefasstes Vierreck (sehr selten auch als Rondell) ge- und bepflanzt. Die örtlichen Stundenpunkte können kleine Buchsbäumchen oder Stauden sein, auch blühende Pflanzen, allerdings muss dann eventuell in Wintermonaten und auch noch im Frühling umgepflanzt werden.

1) Stínový ukazatel slunečních hodin
Je to ukazatel času umístěný kolmo k rovině číselníku slunečních hodin. Říká se mu také gnómon a bývá z mědi nebo ze železa. Každé místo na zeměkouli leží na určitém stupni zeměpisné šířky. Tyto šířkové stupně svírá stínový ukazatel horizontálních slunečních hodin vždy s rovinou číselníku. Berlín například leží na 52,5 stupni zeměpisné šířky.
Stačí tedy splnit tři jednoduché podmínky jako jsou horizontální poloha, stínový ukazatel nakloněný podle příslušné zeměpisné šířky (v Unterretzbachu = 48,6) a hodiny orientované severojižním směrem, a už si můžeme dopřát malý luxus: vlastní místní čas.

2) "Živé" sluneční hodiny na zahradě
Horizontální sluneční hodiny můžeme poměrně jednoduše a bez jakýchkoliv problémů umístit i na vlastní zahradě – mohou tady mít podobu záhonu nebo dláždění.
Tyto „živé" sluneční hodiny se pak většinou vysazují a osazují do tvaru čtverce s rámečkem (nebo velmi vzácně také do kulatého záhonu).
Jako značky jednotlivých hodin můžeme na číselníku využít malé keříky zimostrázu nebo trvalky, příp. jednoleté květiny, ty pak je ale nutné v zimních měsících a případně také ještě i na jaře přesadit.

První zprávy o pěstování jednoho z nejdůležitějších druhů zeleniny čeledi lilkovitých se v Jižní Americe, odkud lilkovité pocházejí, objevily již v 5. stol. př.n.l. Několik rostlin přivezl Kolumbus do Španělska ze své druhé cesty již v roce 1498, ale žádný z jeho krajanů zpočátku jejich plody, které považovali za jedovaté, jíst nechtěl. Pouze několik tzv. „specialistů" pěstovalo rajče jedlé pro ozdobu a jako rostlinu lásky. Ve větší míře bylo s pěstováním rajčat započato v 18. stol. v Itálii, a následně pak ve Francii. V německých zemích získalo na významu teprve na konci 19. stol. V době příchodu španělských dobyvatelů znali indiáni kolem 200 odrůd rajčat. Toto množství vzrostlo během následujících staletí na 10 000 odrůd známých v dnešní době.
Rajče jedlé dorůstá výšky 50 až 200 cm, je to jednoletá a na mráz citlivá rostlina. Vyžaduje dobrou zahradní půdu, nemá rádo ani příliš mnoho deště, ani „mokré nohy".
Studie prokazují, že pravidelná konzumace zralých plodů napomáhá kromě jiného neutralizaci volných kyslíkových radikálů a že snižuje riziko vzniku některých typů rakoviny.

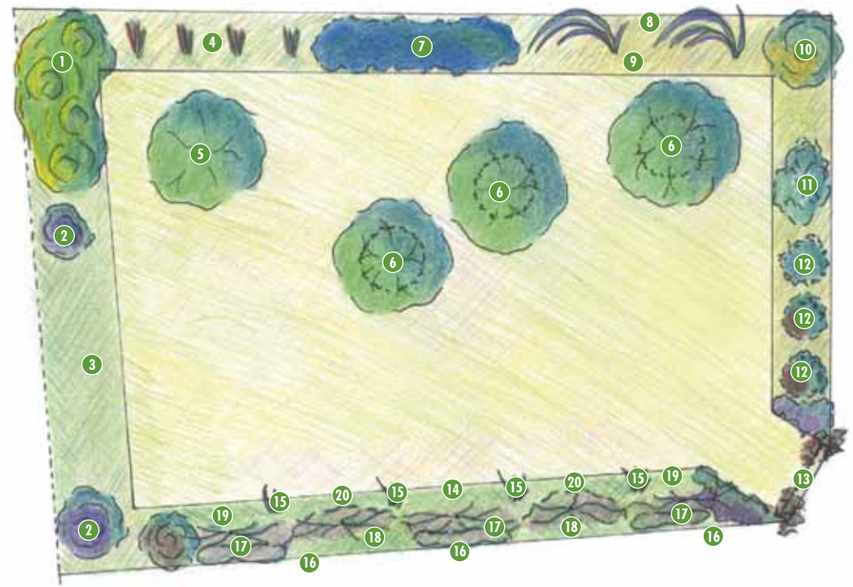

Größe des Gartens | *plocha zahrady:* **150 m²**

1. Gelber Hartriegel *žlutý dřín*
2. Sommerflieder | *letní šeřík*
3. Minze und Melisse *máta a meduňka*
4. Himbeeren und Erdbeeren *maliny a jahody*
5. Marille | *meruňka*
6. Pfirsich | *broskvoň*
7. Heidelbeeren | *borůvky*
8. Brombeeren | *ostružiny*
9. Monatserdbeeren, Walderdbeeren, Knoblauch | *měsíční a lesní jahody, česnek*
10. Birnenquitte | *kdouloň*
11. Stachelbeeren | *angrešt*
12. Schwarze u. rote Ribisel *černý a červený rybíz*
13. Rosenbogen mit Lavendel *oblouk s popínavými růžemi a levandule*
14. Rucola | *rukola*
15. Iris | *kosatce*
16. Weinrebe | *vinná réva*
17. Weinraute | *routa vonná*
18. Eberraute | *pelyněk brotan*
19. Schafgarbe | *řebříček*
20. Johanniskraut | *třezalka*

Dieses Gärtlein wurde erst vor kurzem von der jungen Familie übernommen. Nun werden vor Allem Früchte und Beerenobst angepflanzt, um diese köstlichen Marmeladen herstellen zu können.

Tuto zahrádku převzala mladá rodina teprve nedávno. Nyní tady pěstuje především ovoce a bobuloviny, ze kterých připravuje znamenité marmelády.

5

Der Marmeladengarten
Marmeládová zahrada

Familie/*rodina* **RAAB Thomas u. Manuela**

REZEPTE | RECEPTY

Brombeerlikör
1 kg Brombeeren, 1 g Zimtrinde und Gewürznelken werden mit 1/2 l Wasser und 1 l Weingeist in eine große Flasche gegeben und 3 Wochen lang am Fenster stehen gelassen. Nach dieser Zeit kocht man 3/4 kg Zucker in 1/2 l Wasser, seiht die Masse durch und mischt alles zusammen. Nach 14 Tagen ist der Likör fertig.

Ostružinový likér
1 kg ostružin, 1 g skořicové kůry a hřebíčku dáme s půl litrem vody a 1 l vinného lihu do velké láhve a tu necháme 3 týdny stát na okně. Po této době svaříme 3/4 kg cukru s 1/2 l vody, hmotu scedíme a vše smícháme. Po 14 dnech je likér hotový.

Brombeer-Birnen Marmelade
600g Brombeeren mit 400g klein geschnittenen Birnen mischen, in großen Kochtopf geben und mit Gelierzucker 3 Minuten sprudelnd kochen lassen. Den Topf vom Herd ziehen und in Gläser füllen. Gläser für 5 Minuten umdrehen.

Marmeláda z ostružin a hrušek
600 g ostružin smícháme se 400 g na drobno nakrájených hrušek, dáme do velkého hrnce a 3 minuty povaříme s želírovacím cukrem. Hrnec odstavíme a marmeládu naplníme do sklenic. Sklenice na 5 minut postavíme dnem vzhůru.

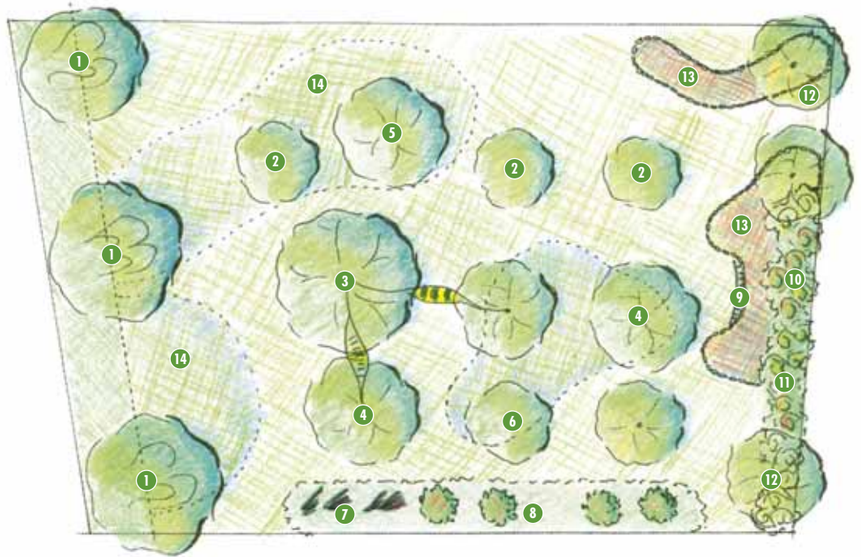

Größe des Gartens | *plocha zahrady:* **360 m²**

1. **Birken** | *břízy*
2. **Pfirsich** | *broskvoně*
3. **Walnuss** | *ořešák*
4. **Marille** | *meruňka*
5. **Williams Birne** | *hruška Williams*
6. **Wildkirsche** | *třešeň ptačí*
7. **Himbeerreihe mit Erdbeeren** *řádek malin s jahodami*
8. **Schwarze und rote Ribisel** *černý a červený rybíz*
9. **Bank** | *lavička*
10. **Birnenquitten** | *kdouloň obecná*
11. **Gelber Hartriegel** | *žlutý dřín*
12. **Speierling** | *jeřáb oskeruše*
13. **Kräutermischung, Gundelrebe, Spitzwegerich, Schafgarbe, Franzosenkraut** *směs bylin, jitrocel, řebříček, pěfour*
14. **Bereiche, wo Wiesenkräuter länger stehen bleiben**| *plochy na kterých se nechají déle růst luční trávy a byliny*

Rezept für Frühlingskräutersuppe

Folgende Kräuter eignen sich besonders gut für eine Frühlingskräutersuppe: Brennessel + Spitzwegerich + Schafgarbe + Feigwurz + Gundelrebe + wilder Dost.
Damit diese Suppe nicht zu bitter schmeckt, kann man sie mit viel Petersilie, oder Spinat, oder mit Bärlauch verfeinern. Die Kräuter werden dazu fein gehackt, in Butter ganz kurz angeschwitzt und dann mit Wasser oder mit einer Hühnerbrühe aufgegossen.

Recept na polévku z jarních bylin

Zvlášť vhodné jsou tyto jarní byliny: kopřiva + jitrocel + řebříček + orsej jarní + popenec + oregano.
Aby polévka neměla příliš hořkou chuť, zjemníme ji větším množstvím petržele nebo špenátu, nebo medvědím česnekem. Byliny jemně nasekáme, na másle krátce podusíme, a pak je podlijeme vodou nebo slepičím vývarem.

6

Der Garten der Schwiegermutter mit vielen Kräutern
Tchýnina bylinková zahrada

Familie/*rodina* **RAG**

Auch dieser Garten wurde vor kurzem übernommen. Die bestehenden Obstbäume und Naschsträucher werden noch mit Speierling und Birnenquitten ergänzt. Sonst werden noch viele Kräuter und Wildkräuter angepflanzt, die in der Küche Verwendung finden.
Zu den Kräutern, die auch schon früher angebaut wurden:
„In den Hausgärten zogen wir Schnittlauch, Petersilie, Dille, Myrte, Rosmarin, Majoran, Lavendel, Baldrian, Minzen, Salbei und Thymian. Keiner brauchte sie in einer Apotheke zu kaufen. In jedem Garten blühten Rosen, Kressen, Eibisch und Ringelblumen.

O tuto zahradu začali Ragovi pečovat teprve nedávno. Původní ovocné stromy a keře ještě budou doplněny jeřábem oskeruší a kdouloněmi s plody ve tvaru hrušky. Pěstují tady rovněž hodně kuchyňských i původně rostoucích bylin, které najdou uplatnění v kuchyni.
O bylinách, které se pěstovaly také už v minulosti:
„V zahradách u domu jsme pěstovali pažitku, petržel, kopr, myrtu, rozmarýn, majoránku, levanduli, baldrián, mátu, šalvěj a tymián. Nikdo je nemusel kupovat v lékárně. V každé zahradě kvetly růže, řeřichy, ibišky a měsíčky.

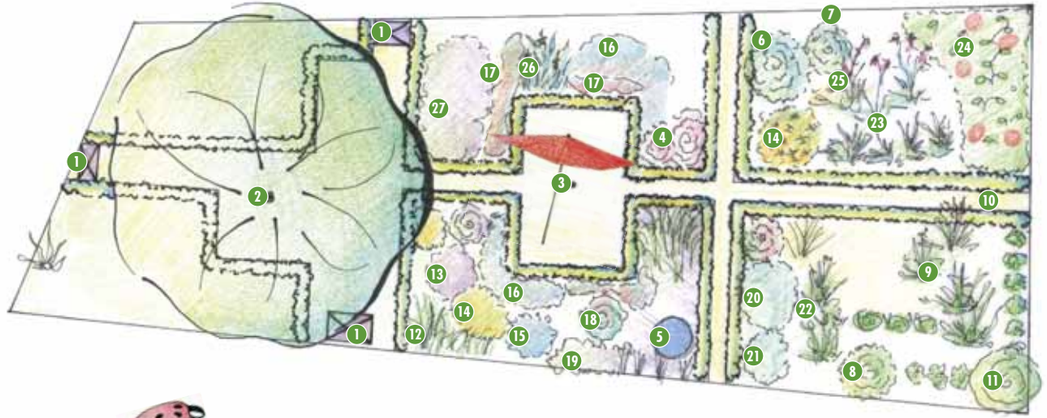

Größe des Gartens | *plocha zahrady:* **310 m²**

1. **Kompost** | *kompost*
2. **Walnuss** | *ořešák*
3. **Roter Schirm** | *červený slunečník*
4. **Rosen** | *růže*
5. **Brunnen** | *kašna*
6. **Hibiskus** | *ibišek*
7. **Hortensie** | *hortenzie*
8. **Spiraea** | *tavolník*
9. **Gemüse** | *zelenina*
10. **Buchshecken** | *živé ploty ze zimostrázu*
11. **Haselnuss** | *lískový ořech*
12. **Hemerocallis** | *denivky*
13. **Echinacea** | *třapatkovka*
14. **Rudbeckia** | *třapatka*
15. **Rittersporn** | *stračka polní*
16. **Lavendel** | *levandule*
17. **Bartblume** | *ořechoplodec*
18. **Pfingstrose** | *pivoňka*
19. **Ranunkel und Himbeeren** *pryskyřník a maliny*
20. **Rhabarber** | *reveň lékařská*
21. **Helleborus** | *čemeřice*
22. **Artischocken** | *artyčoky*
23. **Paprika** | *paprika*
24. **Kürbis und Dahlien** *dýně a jiřiny*
25. **Herbstanemonen** *podzimní sasanky*
26. **Iris** | *kosatce*
27. **Geum** | *kuklík*

7

Der Garten mit dem roten Sonnenschirm
Zahrada s červeným slunečníkem

Familie/*rodina* **STUDT**

Den Garten mit dem roten Schirm findet man leicht. Mit seinen eingefassten Blumen- und Gemüsebeeten verbindet er Nutzung und klare Ordnung. Neben Kürbis und Artischocken findet man Rosen und Herbstanemonen.

Zahradu s červeným slunečníkem najdete snadno. Nízké živé ploty lemují květinové a zeleninové záhony a propojují využívání a jasné uspořádání zahrady. Kromě dýní a artyčoků tady rostou také růže a sasanky japonské.

BUCHS | ZIMOSTRÁZ (Buxus sempervirens)

Der Buchsbaum wächst sehr langsam als immergrüner Strauch oder selten kleiner Baum mit Wuchshöhen von bis zu 8 Metern. Er trägt eiförmige bis länglich-elliptische, dunkelgrüne Laubblätter, welche eine deutlich hellere Unterseite aufweisen. Von März bis Mai zeigt er wohlriechende Blütenknäuel, die reichlich Nektar und Pollen produzieren und daher gern von Bienen aufgesucht werden. Auch sein Holz wurde sehr geschätzt, z.B. für Einlegearbeiten und im Instrumentenbau.

Zimostráz roste velmi pomalu jako stále zelený keř nebo vzácně jako strom, který dorůstá výšky až 8 metrů. Má vejčité až podlouhlé oválné tmavě zelené listy, jejichž spodní strana je výrazně světlejší. Od března do května vytváří příjemně vonící klubíčka květů, které produkují hodně nektaru a pylu, a které proto hojně navštěvují včely. Také dřevo zimostrázu je velmi ceněné, používá se např. na intarzie a ke stavbě hudebních nástrojů.

1. **Fliederhecke** | *živý plot z šeříkových keřů*
2. **Gelber Hartriegel** *žlutý dřín*
3. **Blumenwieseninseln** *luční ostrovy*
4. **Winterapfel** | *zimní jabloň*
5. **Nützlingshotels** *uměle vytvořené skrýše pro užitečný hmyz*
6. **Birnbaum** | *hrušeň*
7. **Apfelbaum** | *jabloň*
8. **Obst** | *ovoce*
9. **Rosen** | *růže*
10. **Ribisel** | *rybíz*
11. **Götterbaum** *pajasan žláznatý*
12. **Pfingstrose** | *pivoňka lékařská*
13. **Pfirsichbaum** | *broskvoň*
14. **Weinrebe** | *vinná réva*

Größe des Gartens | *plocha zahrady:* **460 m²**

8

Der Nützlingsgarten
Zahrada pro užitečný hmyz

Familie/*rodina* **SEIDL und PREY**

In diesem Garten werden immer wieder neue Nützlingsinstallationen ausgestellt. Eine Anregung, wie wir vermehrt Lebensräume in unsere Gärten bringen können.

V této zahradě budou opakovaně vystavovány uměle vytvořené skrýše pro užitečný hmyz. Poslouží jako inspirace, která ukáže, jak můžeme v našich zahradách vytvořit víc životního prostoru.

1) Wildbienen | *Divoké včely*
Bündel hohler Schilfhalme und angebohrte Weidenzweige mit Rinde umhüllen oder in Holzkasten stecken, wie Mobile in Bäume hängen.
Svazek dutých rákosových stvolů a navrtané vrbové větve obalte kůrou, nebo vložte do dřevěné bedny, a zavěste jako mobilní plastiku do korun stromů.

2) Hummeln | *Čmeláci*
Topf mit lockerem Moos + Heu halb füllen – in Mulde geben (+Mäusestreu – Lockt Hummeln an, da sonst gerne in aufgelassenen Mäuselöchern!)
Hrnec s načechraným mechem + do půlky naplnit senem – uložit do dolíku (+ stelivo pro hlodavce – láká čmeláky, kteří jinak rádi žijí v opuštěných myších dírách !)

3) Stelen | *Dřevěné přírodní plastiky*
Wie Skulpturen können auch bunt sein!
Mohou být stejně jako sochy barevné!

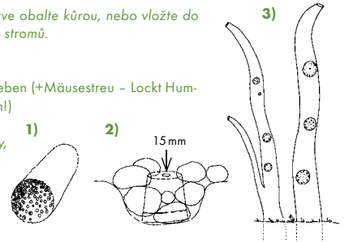

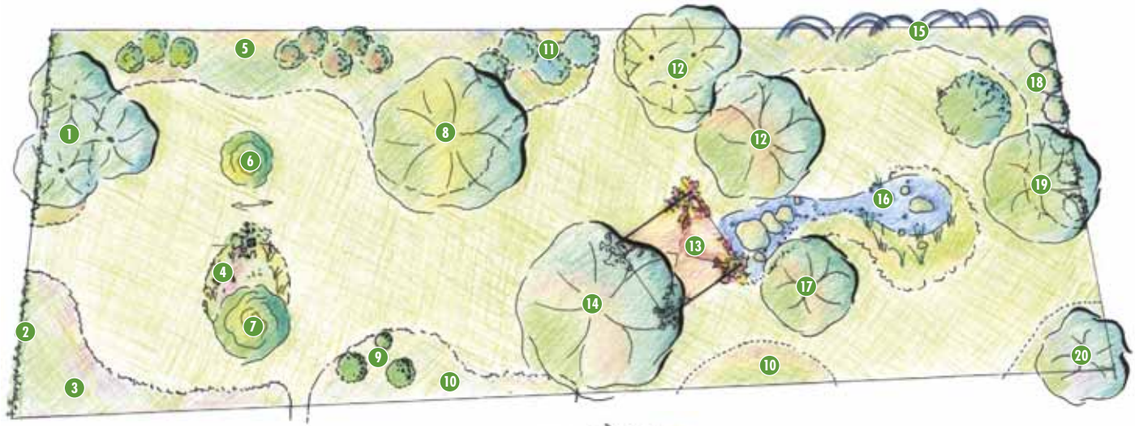

Größe des Gartens | *plocha zahrady:* **192 m²**

1. **Apfelbeeren** | *černý jeřáb*
2. **Efeu** | *břečťan*
3. **Staudenbeet** | *záhony trvalek*
4. **Kletterrose, Iris und Hemerocallis** *popínavé růže, kosatce a denivky*
5. **Naschsträucher, Erdbeeren, Knoblauch** *keře na mlsání, jahody, česnek*
6. **Forsythien** | *zlatice*
7. **Schneeball** | *kalina*
8. **Marillenbaum** | *meruňka*
9. **Buchskugeln** | *keře zimostrázu ve tvaru koulí*
10. **Blumenwiese** *květinová louka*
11. **Felsenbirnen** | *muchovník*
12. **Maschansker Apfel** *jablka staré štýrské odrůdy Maschansker*
13. **Pavillon mit Duft und Beeren** | *pavilón obklopený s vůněmi a bobulemi*
14. **Kirschenbaum** | *třešeň*
15. **Brombeeren, Heidelbeeren** *ostružiny, borůvky*
16. **Wasserspiel** | *potůček*
17. **Pfirsichbaum** | *broskvoň*
18. **Säulenkirsche** *sakura ozdobná*
19. **Walnussbaum** *ořešák královský*
20. **Zwetschkenbaum** *slivoň švestka*

9

Der Zwitscher- und Plätschergarten
Zahrada pro poslech ptáků a šplouchání vody

Familie/*rodina* **SCHWAIGER**

Der Zwitscher- und Plätschergarten der Famile Schwaiger entspricht dem Wesen von Herrn Schwaiger. Zu jeder Tageszeit ist er zu Scherzen aufgelegt und so liegt auch ein lebendiges leises Lachen über diesem Garten. Die vielen verschiedenen Beerensträucher und Wildobstbäume laden Scharen von Vögeln ein, so daß man unmittelbar in eine andere Welt, eine Tratsch- und Zwitscher-Klangwolke eintretet. Beim Wasserspiel gibt es einen kleinen Verweilplatz. Die allerersten Vögel, die näherkommen, sind die Gartenrotschwanzerl, die rasch heranschwirren und den Neuankömmling mit einem Tanz begrüssen. Ursprünglich war dieser Garten ein Ziergarten. Als die Familie ihn übernahm, begann sie vermehrt Obstbäume und einheimische Sträucher zu pflanzen. Die Duftrose, die besonders gut riecht, stammt von einem Ableger einer alten 100 jährigen Rose, den sie geschenkt bekommen hatten.

V zahradě rodiny Schwaigerovy, která se podobá povaze svého majitele, se můžete zaposlouchat do švitoření ptáků a šplouchání vody. Pan Schwaiger v kteroukoliv denní dobu rád vypráví vtipy, a tak se nad jeho zahradou vznáší tichý smích plný života. Četné keře s různými druhy bobulí a stromy s planým ovocem vábí hejna ptáků, takže do za-

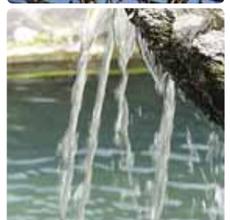

hrady vstupujeme jako do jiného světa, do světa plného cvrlikání a švitoření. U potůčku je malé odpočívadlo. Úplně první ptáci, kteří se přiblíží, jsou rehci zahradní. Svým tancem pak pozdraví každého nově příchozího. Tato zahrada byla původně zahradou okrasnou. Když ji Schwaigerovi převzali, začali ve větší míře pěstovat ovocné stromy a keře typické pro zdejší kraj. Růžový keř, který zvlášť pěkně voní, pochází z odnože sto let starého růžového keře, kterou Schwaigerovi dostali darem.

Ein naturnah gestalteter Garten wirkt viel lebendiger als ein akkurat gepflegtes Einheitsgrün – nicht zuletzt deshalb, weil ihn auch unsere gefiederten Freunde gerne als Lebensraum annehmen. Vögel bereichern den Garten nicht nur optisch und akustisch, sie vertilgen vor allem während der Brutzeit auch enorme Mengen an Pflanzenschädlingen. Ihre Jungen brauchen eiweißreiche Insektennahrung, um schnell zu wachsen und flügge zu werden. Statten Sie ihren Garten auch mit einem reichen Nahrungsangebot aus. Vergessen Sie aber nicht, dass man als Gartenbesitzer viel mehr für überwinternde Vögel tun kann als nur Vogelfutter zu kaufen. Beerensträucher, liegengelassenes Fallobst sowie Samenstände von Wildkräutern und -blumen bieten pflanzliche Nahrung. In Reisig- oder Laubhaufen, dichten Büschen und Wildkrautbeständen können Insekten und andere Kleintiere überwintern, die ihrerseits vielen Vogelarten als Nahrung dienen. Im Herbst benötigen Vögel für die Überwinterung Reserven, die sie vorwiegend in Beeren finden. Das sind zum Beispiel Früchte von Weißdorn, Vogelbeere, Holunder, Pfaffenhütchen, Liguster, Wildrosen,

Schlehe, Schneeball und Kornelkirsche. Dichte Dornensträucher und Hecken bieten gleichzeitig attraktive Nist- und Schlafplätze, denn sie schützen die Singvögel vor Angriffen von Katzen, Elstern und anderen Feinden. Sie können dabei durchaus das Schöne mit dem Nützlichen verbinden: Auch fremdländische Beerengehölze oder Ziersorten heimischer Wildgehölze wie beispielsweise die Schmuck-Eberesche (Sorbus decora) nehmen Vögel gerne an. Haussperling, Kohlmeise, Blaumeise, Feldsperling, Grünfinken, Amseln, Buchfink, Elster, Rabenkrähen und Rotkehlchen sind viel gesehene Gartengäste.

Přírodní zahrada působí mnohem živěji než pečlivě pěstěná jednotná zeleň – v neposlední řadě proto, že i naši opeření přátelé ji s oblibou využívají jako svůj životní prostor. Ptáci neobohacují zahradu jen opticky a akusticky, ale vyhubí také hlavně během hnízdění obrovské množství škodlivého hmyzu. Svá mláďata krmí hmyzem, který je bohatý na bílkoviny, aby rychle rostla a byla brzy schopná letu. Vybavte také vy svou zahradu bohatou nabídkou ptačí potravy! Nezapomeňte, že jako majitelé zahrady můžete pro přezimující ptactvo udělat víc než jen koupit ptačí zob a krmení. Rostlinnou potravu nabízejí keře s bobulemi, opadané a nesesbírané ovoce, stejně jako semena divokých bylin a květin. Na podzim potřebují ptáci kvůli svému přezimování zásoby, které nacházejí především v bobulích. Jsou to např. plody hlohu, jeřábu ptačího, brslenu, ptačího zobu, šípku, trnky, kaliny a dřínu. Husté trnité keře a živé ploty současně nabízejí atraktivní místa pro hnízdění a spánek zpěvných ptáků, které tak chrání před útoky koček, strak a jejich dalších nepřátel. Lze spojit pěkné s užitečným: ptáci si rádi zvyknou i na cizokrajné bobulovité dřeviny nebo ozdobné druhy domácích divoce rostoucích dřevin, jako je např. jeřáb ozdobný (sorbus decora).
Zahrady často hostí vrabce domácího a polního, sýkoru koňadru a sýkoru modřinku, zvonka zeleného a kosa černého, pěnkavu, straku, vránu a červenku.

10

Der Blumenüberraschungsgarten
Zahrada s květinovým překvapením

Familie/*rodina* **KRAUS**

Der Garten Kraus explodiert in einem Blütenmeer, immer wieder kann man Neues entdecken, sehen und riechen. Es gibt hier keine Lieblingspflanzen, denn so vieles findet hier sein Platzerl. Markant sind hier die selbstgebastelten Plastikflaschenwindmühlen. Sie werden auf Metallstäbe aufgesteckt und dienen dazu, die Wühlmäuse zu vertreiben.

Zahradu Krausových zaplavuje moře květů, neustále tu objevujeme, vidíme nebo čicháme něco nového. Nenajdeme zde oblíbené rostliny, neboť si tu své místečko našlo mnoho dalších. Nápadné jsou tu větrné mlýnky, po domácku vyrobené z plastových lahví. Nasazují se na kovové tyčky a slouží k odhánění hryzců.

Dieser Garten ist der Einzige, der fast ausschließlich mit einjährigen Blütenpflanzen bepflanzt wird. Im Frühling recken bald Narzissen, zahllose Krokusse und Tulpen ihre Köpfchen. Gefolgt dann von vielen Sonnenblumen, Lilien und Astern. Frau Kraus liebt die Blütenmeere. Deshalb findet man Zinnien, Begonienwolken mit einer schlichten und einer halb gefüllten hellllila Begonie, die sich immer wieder selbst aussäht und diesen sonnigen Standort gut verträgt. Schon am frühen Morgen öffnen sich die Fenster und der Morgen wird begrüßt. Die 84 jährige Mama liebt es in den Garten zu gehen und sich dort auf das Bankerl zu setzen und sich über die Jahreszeiten von allen Blüten, Tagetes und weiteren Einjährigen zu genießen.

Pouze v této zahradě se vysazují téměř samé jednoleté kvetoucí rostliny. Časně zjara tady své hlavičky zvedají narcisy, četné krokusy a tulipány. Pak je následují četné slunečnice, lilie a astry. Paní Krausová miluje květinová moře. Proto tu najdeme cínie a barevná oblaka jednoduchých a napůl plných světle fialových květů begónií, které své slunné stanoviště dobře snášejí a opakovaně samy vysemeňují. Již časně zrána se okna domu otevřou k rannímu pozdravu. 84letá babička ráda chodí na zahradu, kde se posadí na lavičku a v každé roční době se raduje ze všech květů, aksamitníků a dalších jednoletých květin.

DIE MADONNENLILIE (Lilium candidum)

Die Madonnenlilie mit ihren großen weißen trompeten förmigen Blüten blüht im Juni und Juli. Der süß-würzige Duft und ihre Heilwirkung haben ihr schon in vorchristlicher Zeit eine große Bedeutung geschenkt. Sie stammt vermutlich aus der Halbwüste (Zwiebelpflanze, die Wärme liebt) zwischen der Türkei und Afghanistan. Durch Kaufleute, Völkerwanderungen (Kämpfe und Pilger) verbreitete sie sich nach Griechenland, Nordafrika und dann auch in Europa. Ihre Inhaltsstoffe sind ätherische Öle, Flavonoide, Schleimstoffe und Saponine. Sie wird besonders bei Frauenleiden verwendet und auch zur Wundheilung bei Entzündungen und Verbrennungen (Funde bei den Ägyptern, Griechen, Römern und in den ersten Klostergärten!).

ÜBER ESSBARE BLÜTEN:

Kleine Blüten wie Gänseblümchen, Borretsch oder Veilchen können ganz über den Salat gestreut werden, Größere zerteilt man behutsam. Bei Blüten von Korbblütlern (Ringelblume, Chrysantheme, Zichorie) nimmt man nur die zarten äußeren Blütenblätter. Geerntet wird am besten morgens, wenn der Tau getrocknet ist und die Blüten noch nicht in der prallen Sonne stehen. Dann sind die Aromastoffe der Pflanze am intensivsten. Sie werden unter laufendem kaltem Wasser abgewaschen und dann mit Haushaltspapier abgetupft. Stempel, Staubblätter und grüne Teile vorsichtig entfernen.

Aber auch die Begonienwolken könnte man zum Essen nützen. Wenn Sie Ihre Gäste mit einer Suppe überraschen möchten, können Sie diese auch mit einer Blüteneinlage mit Begonien anrichten. Mit würzig schmeckenden Kräuterblüten bestreut, erhält jedes Hauptgericht im Handumdrehen eine bezaubernde Note. Mit größeren Blumen wie Knospen der Sonnenblume und Kürbisblüten lässt sich nicht nur schön dekorieren, sondern sie schmecken auch gedünstet oder kurz angebraten gut. Zum Ausbacken eignen sich besonders Holunder-, Zucchini- und Robinienblüten. Für den Teig verrühren Sie Vollkornmehl, Eigelb, Milch und etwas Öl, ziehen ein geschlagenes Eiweiß unter und würzen mit Salz oder Honig und Zimt. Die Blüten werden in den Teig getaucht und ausgebacken.

Wichtig: natürlich nur Blüten aus dem eigenen Garten – von ungespritzten Pflanzen verwenden und sich von der Verträglichkeit überzeugen!

LILIE BĚLOSTNÁ (Lilium candidum)

Lilie bělostná má velké bílé květy ve tvaru trubky a kvete v červnu a červenci. Díky její omamné kořenité vůni a léčivým účinkům jí byl velký význam připisován už v předkřesťanské době. Pochází pravděpodobně z polopouští (je to cibulovitá rostlina, která miluje teplo) mezi Tureckem a Afganistánem. Prostřednictvím kupců a vlivem stěhování národů (boje a poutníci) se rozšířila do Řecka, severní Afriky a potom i do Evropy. Obsahuje éterické oleje, flavonoidy, slizovité látky a saponiny. Používá se především na léčení ženských nemocí, na záněty a spáleniny (archeologické nálezy v Egyptě, Řecku, Itálii a v místech, kde se nacházely první klášterní zahrady!).

O JEDLÝCH KVĚTECH:

Drobnými květy sedmikrásek, brutnáku nebo fialek posypte saláty. Větší květy opatrně rozdělte. U květů z čeledi hvězdnicovitých (měsíček, chryzantéma, čekanka) používejte pouze křehké vnější okvětní plátky. Květy sklízejte nejlépe ráno, když už oschla rosa a na květy ještě nepraží slunce. Tou dobou bývají aromatické látky rostlin nejintenzivnější. Květy omyjte pod tekoucí studenou vodou a osušte je papírovou utěrkou. Pestík, tyčinky a zelené části květu opatrně odstraňte.

Rovněž květy begónií by se daly využít k jídlu. Pokud chcete své hosty překvapit zajímavou polévkou, můžete ji ozdobit okvětními plátky begónií. Každé hlavní jídlo, které ozdobíte květy bylin s kořeněnou chutí, získá osobitý ráz.

Pěkné dekorace vzniknou z větších květin, jako jsou poupata slunečnic nebo květy dýní, které však kromě toho velmi dobře chutnají dušené nebo opečené. Ke smažení se velmi dobře hodí květy bezu, cukety nebo akátu. Těsto udělejte z celozrnné mouky, žloutku, mléka a trošky oleje, vmíchejte našlehaný bílek a okořeňte solí nebo medem a skořicí. Květy namáčejte do těsta a osmažte je. Důležité upozornění: používejte samozřejmě jen květy z vlastní zahrady – z nestříkaných rostlin – a předem se přesvědčte o jejich stravitelnosti.

Kindergarten
Zahrada pro děti

Auch in den Gärten gibt es nun viel Arbeit:
A také v zahradách je teď hodně práce:

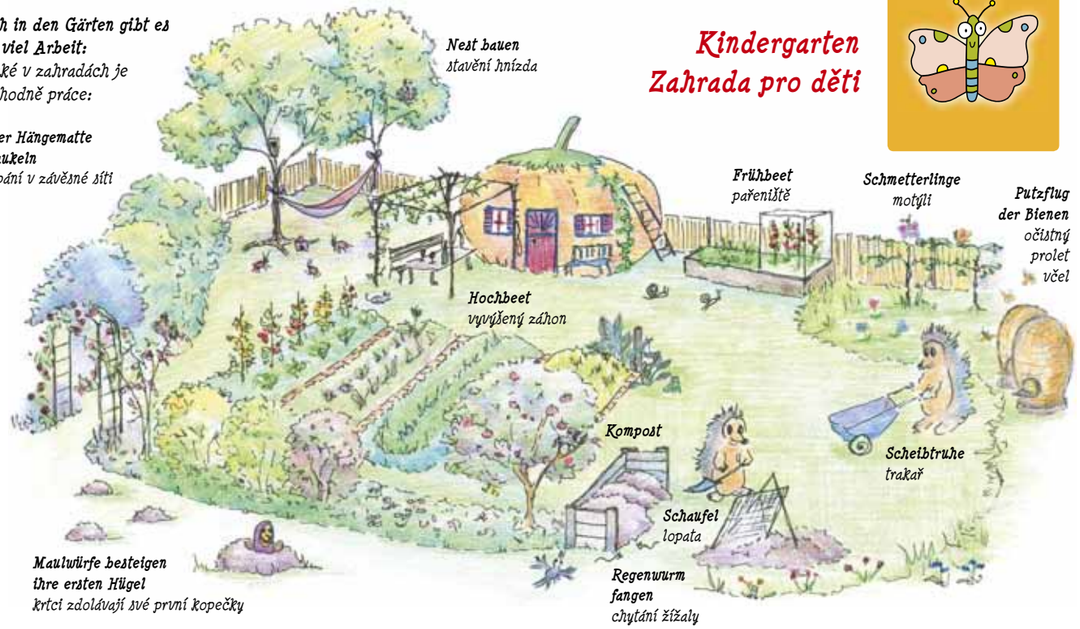

Unterretzbach

Unterretzbach ist ein geheimnisvoller Ort, voller Verstecke und Überraschungen.
Unterretzbach je tajuplné místo plné skrýší a překvapení.

So gibt es zum Beispiel viele Erdhöhlen wie Maulwurfshöhlen, Hasenhöhlen, Mäusehöhlen und Zelte aus Weiden.
Jsou tu například podzemní chodby krtků, králíků a myší, ale i stany z vrbového proutí.

rinnt weiter
teče dál tudy

Die Tage werden langsam länger... *Dny se pomalu prodlužují ...*

...und die Weinbauern schauen dem Rebstock beim Wachsen zu...
...a vinaři pozorují, jak roste vinná réva ...

...und die Kürbisbauern schauen den Kürbissen beim Wachsen zu...
...a pěstitelé dýní pozorují, jak jim dýně rostou...

...und die Essiggurkenbäurinnen schauen den Essiggurken beim Wachsen zu.
...a farmářky pozorují růst okurek, které budou později nakládat do láku...

Im Frühling riecht es nach feuchter Erde und die Maulwürfe werfen erste Hügel auf.
Vlhká půda na jaře voní a krtci na ní vrší své první kopečky.

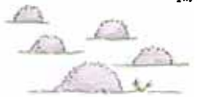

Löwenzahn
pampeliška

Brennessel
kopřiva

Spitzwegerich
jitrocel

Erste Kräuter, die ich ernten kann, sind der Löwenzahn, er schmeckt gut mit Erdäpfelsalat und Kürbiskernöl, Holunderblätter (schmecken wie Schnittlauch), Gänseblümchen und Brennessel (ist sehr gesund!).
První byliny, které si mohu nasbírat, jsou pampelišky (dobře chutnají s bramborovým salátem a olejem z dýňových semen), listy bezu (chutnají jako pažitka), sedmikrásky a kopřivy (jsou velmi zdravé!).

Gänseblümchen
sedmikráska

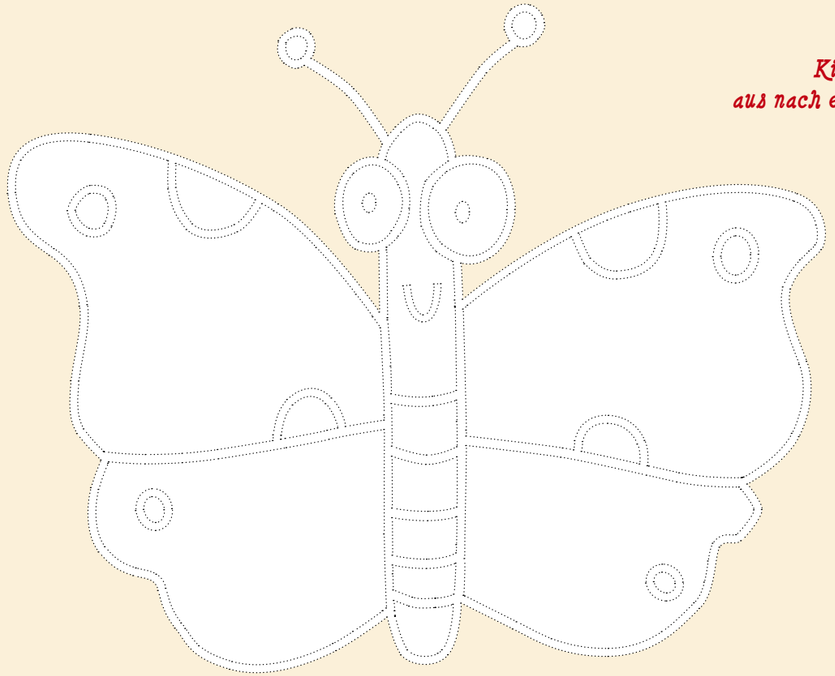

Kinder, malt uns aus nach eurer Fantasie!

Děti, vymalujte si nás podle své fantazie!

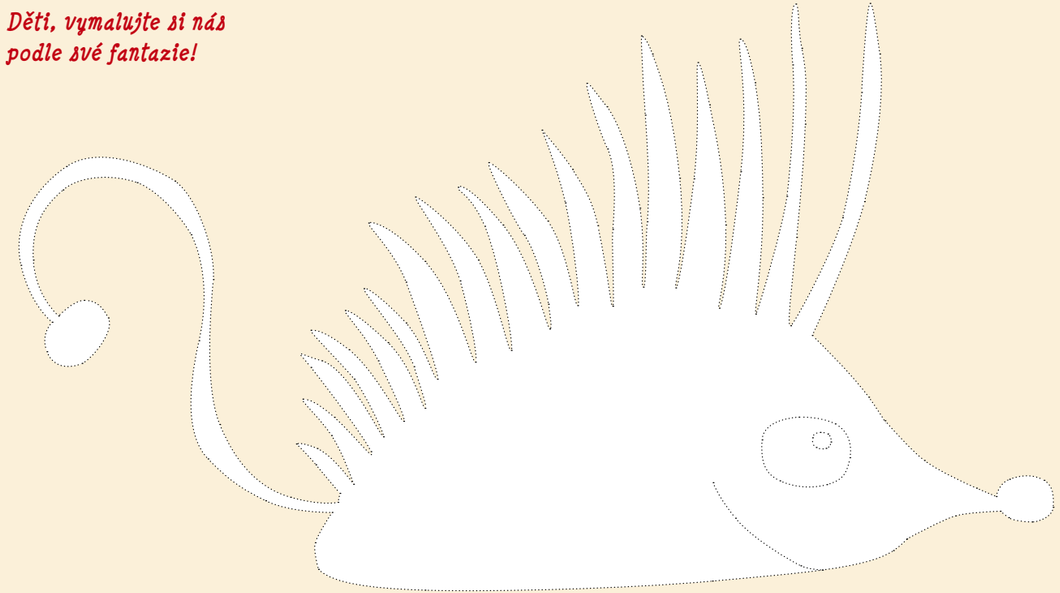

Größe des Gartens | *plocha zahrady:* **310 m²**

1 **Flieder** | *šeřík*
2 **Buchs** | *zimostráz*
3 **Naschsträucher** *keře na mlsání*
4 **Fichten** | *smrky*
5 **Walderdbeeren** *lesní jahody*
6 **Kriecherl** | *slivoň slíva*
7 **Pfingstrose** | *pivoňka*
8 **Ringelblumen, Prunkwinden** *měsíčky, povijnice*
9 **Forsythie** | *zlatice*
10 **Weigelie** | *weigelie*
11 **Jasmin** | *jasmín*
12 **Sonnenblumen** | *slunečnice*
13 **Kletterrose** | *popínavá růže*
14 **Bohnenkraut** *saturejka zahradní*
15 **Riesensonnenblumen** *obří slunečnice*
16 **Klatschmohn** | *vlčí mák*
17 **Blumenwiese** *květinová louka*
18 **Zwetschgenbaum** *slivoň švestka*
19 **Königskerzen** | *divizny*
20 **Blauer Hibiskus** *modrý ibišek*
21 **Goldruten** | *zlatobýly*

11

Der naturnahe Zwetschkengarten
Přírodní zahrada se švestkami

Familie/*rodina* **GERZER**

Der Garten wurde 2002 zusammen mit dem Zwerchhof erworben. Es war laut Angaben der Nachbarn seit zwei Jahren nichts darin gemacht worden. Rund 70 junge Zwetschkenbäume sprossen um die zwei bestehenden Altbäume, Trampelpfade zogen sich dezent durch die Wildnis. Rund 18 Stück der selbst ausgesäten Zwetschkenbäume blieben stehen, den Rest mussten wir roden.
Leben und leben lassen: ein Garten sollte doch andeutungsweise ein kleines Paradies sein, aber nicht nur für Menschen, sondern gerade für Pflanzen und Tiere. Und das heißt für die Menschen – in unserem Falle die älteren Gartenbesitzer – sich nicht zu Arbeitsknechten im Garten zu machen. Also weder aufwändiger „Schlossgarten", noch ein Nutz- und Ertragsgarten, sondern eher ein botanischer Lustgarten. Ohne Einsatz von chemischen Keulen, versteht sich. Für die Pflanzen als Hauptdarsteller eines Gartens heißt das, wachsen zu dürfen, auch wenn sie nicht gezielt gesetzt wurden und nur zurück gestutzt werden, wenn es zwingend erforderlich ist. Für die Tiere von Vögeln über Eidechsen, Kröten, Insekten bis hin zu den Weinbergschnecken, Regenwürmern, Maulwürfen und sogar Wühlmäusen soll dieser Garten Zuflucht und Lebensraum sein, mit Nist- und Unterschlupfmöglichkeiten.

Tuto zahradu zakoupili Gerzerovi společně s usedlostí Zwerchhof. Podle sousedů nebyla zahrada předtím dva roky udržovaná. Kolem dvou původních starých švestek vyrašilo přibližně 70 mladých slivoní a zarostlou zahradou decentně procházelo několik vyšlapaných cestiček. Noví majitelé zachovali 18 mladých stromků, ostatní vykáceli.
Žít a nechat žít: zahrada by tak trochu měla být malým rájem na zemi, a to nejen pro lidi, ale především pro rostliny a zvířata. Z toho vyplývá, že se lidé – v tomto případě starší majitelé tohoto pozemku – nemají prací na zahradě nechat zotročit. Neměla by to tedy být ani nákladná „zámecká zahrada", ani užitková zahrada zaměřená na produkci úrody, ale spíš botanická zahrada pro potěšení. Samozřejmě bez použití chemie. Zahradě vládnou květiny a jiné rostliny, které smějí růst, i když nebyly cíleně vysazeny, a jsou zkracovány pouze tehdy, když je to nutné. Tato zahrada má být útočištěm a životním prostorem pro zvířata od ptáků, ještěrek, ropuch a hmyzu až po zahradní hlemýždě, dešťovky, krtky a dokonce i hryzce. Ti všichni zde mohou budovat svá hnízda i skrýše.

Ist das Anlegen einer Blumenwiese wirklich so schwer?
Dieses Beispiel zeigt das des Zulassens und dauert sicher am längsten. Wenn man die Entwicklung einer Blumenwiese unterstützen will, kann man zum Beispiel aus der Umgebung von Wiesen mit ähnlichen Standortbedingungen Saatgut sammeln und dies in kleinen Bereichen des bestehenden Rasens ausbringen. Dazu ist es gut, den Grassoden zu entfernen und den Boden mit magerem sandigen Material aufzufüllen. Zum Keimen und Wachsen brauchen alle Wildpflanzen Platz, das bedeutet einen unbewachsenen gut gelockerten Boden. Einsaaten in eine bestehende Pflanzendecke haben meistens keinen Erfolg.
Mischen Sie die Samen gut durch, bevor Sie sie ausstreuen. Nach dem Anbau sorgen Sie durch Anwalzen, Einrechen und Angießen dafür, dass die Samen in Kontakt mit der Erde kommen. Keinesfalls dürfen die Wildblumensamen jedoch tiefer als 1 bis 2 mm mit Erde bedeckt werden, da viele sonst nicht mehr keimen können. Je nährstoffärmer und/oder trockener ein Boden ist, umso mehr Pflanzenarten können nebeneinander wachsen und die Fläche wird dauerhaft schön bunt. Sind viele Nährstoffe im Boden, werden sich einige wenige Pflanzenarten, die diese gut nützen können, durchsetzen und die anderen Arten verdrängen.

Echtes Powidlrezept
10 kg Zwetschken entsteinen und pürieren, 100 ml Essig und 1 kg Zucker in einen Topf gießen (Reihenfolge: Essig, Zwetschken, Zucker) und über Nacht stehen lassen. Am nächsten Tag zum Kochen bringen, aber nie Rühren! Nach 3–4 Stunden in Gläser füllen, schließen, umdrehen und abkühlen lassen.

Recept na pravá povidla:
10 kg švestek odpeckujeme a nakrájíme, do hrnce nalijeme 100 ml octa a přidáme 1 kg cukru (v pořadí: ocet, švestky, cukr) a vše necháme přes noc odstát. Příští den vše uvedeme do varu, ale nikdy nemícháme! Po 3–4 hodinách vaření naplníme povidla do sklenic, které uzavřeme, otočíme dnem vzhůru a necháme vychladnout.

Ein guter Trick ist auch in diese Blumenwiesenfläche viele Frühlingsknollen einzubringen, die einige Zeit benötigen, um wieder einzuziehen. Mit diesen erreicht man schon im Frühling einen schönen Blüherfolg, zugleich markieren sie den Bereich, der noch nicht gemäht werden sollte.

Je založení květinové louky skutečně tak obtížné?
Následující příklad to připouští a trvá určitě nejdéle. Chceme-li podpořit vznik květinové louky, můžeme v okolí luk s podobnou polohou a vyset je na různých místech již existujícího trávníku. Je vhodné pokaždé vyrýpnout drn a jamku dosypat na živiny chudou písčitou půdou. Ke klíčení a růstu potřebují všechny divoce rostoucí rostliny vhodné místo, to znamená dobře nakypřenou půdu bez porostu. Vysévání do stávajícího porostu nebývá většinou úspěšné. Semena před rozsevem dobře promíchejte. Potom se postarejte o to, aby se díky válcování půdy, shrabování a zalévání dostala do kontaktu s půdou. Semena divoce rostoucích rostlin každopádně nesmějí být pokrytá víc jak 1 až 2 mm zeminy, protože už by pak většina z nich nevyklíčila. Čím je půda chudší nebo sušší, o to víc rostlinných druhů vedle sebe poroste a plocha bude trvale pestrobarevná. Obsahuje-li půda hodně živin, prosadí se jen několik málo rostlinných druhů, které dokážou živiny dobře využít a které růst ostatních rostlin potlačí.
Dobrým trikem je vysadit na květinové louce hodně jarních cibulovin, které potřebují na zatáhnutí cibulek určitý čas. Díky nim úspěchu s rozkvetlou loukou docílíme už na jaře, současně si tak vyznačíme oblast, kde trávu sekat nebudeme.

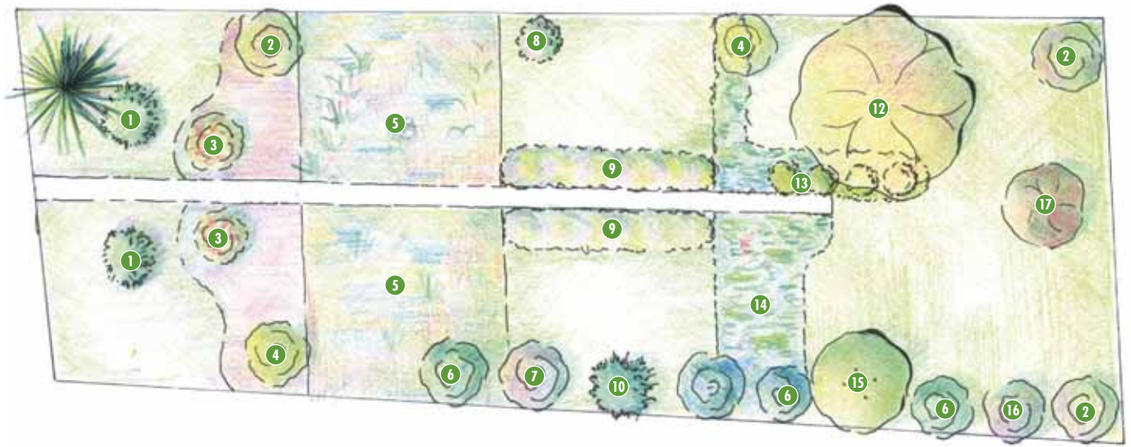

Größe des Gartens | *plocha zahrady:* **300 m²**

1. **Buchs** | *zimostráz*
2. **Spiraea** | *tavolník*
3. **Strauchrosen** | *růžové keře*
4. **Forsythie** | *zlatice*
5. **Blumenbeet** *květinový záhon*
6. **Mahonien** | *mahónie*
7. **Hibiskus** | *ibišek*
8. **Ziermandelbaum** *okrasná mandloň*
9. **Rose „Harmony"** *růže „Harmony"*
10. **Eibe** | *tis*
11. **Jasmin** | *jasmín*
12. **Marillenbaum** | *meruňka*
13. **Naschbeet** *záhon na mlsání*
14. **Kräuterbeet** *bylinkový záhon*
15. **Goldregen** | *štědřenec*
16. **Flieder** | *šeřík*
17. **Blutpflaume** *slivoň třešňová (myrobalán)*

12

Der Rosengarten
Růžová zahrada

Familie/*rodina* **VERONIKA POLLAK**

Das Gärtnern oder auch „der grüne Daumen" ist mir wahrscheinlich schon in die Wiege gelegt worden, da meine Großeltern mütterlicherseits eine Bau- und Rebschule in Unterretzbach bewirtschafteten. Schon meine Mutter liebte Garten und Natur und konnte Gottseidank bis ins hohe Alter (83-jährig), mit meiner geringen Mithilfe, die Gartenarbeit verrichten – wenn auch zuletzt etwas schwierig.
Früher, in meiner Kindheit war dieser Garten ein reiner „Nutzgarten" mit viel Gemüse, Obst – natürlich zur eigenen Verwertung und auch ein wenig zum Verschenken. Die beiden vorderen Teile waren jedoch schon immer mit Blumen bestückt und ich konnte viele davon übernehmen, bzw. weiter pflegen.
Vor ca. 20 Jahren wurde die viele aufwendige Arbeit durch die Gestaltung großer Teile als Rasenfläche erleichtert. Wiederum nach einigen Jahren wurden beim Mittelteil seitlich je 20 Edelrosen namens „Harmony" gepflanzt. Diese blühen reichlich vom Juni bis Oktober, mit ganz kleinen Unterbrechungen und einige alte Rosenstöcke dürfen natürlich nicht fehlen. Im Vorjahr habe ich straßenseitig rechts und links 2 Strauchrosen namens „Tourbillon" gesetzt, die soeben wunderschön zu blühen beginnen.
Ein Kräuterbeet befindet sich im rückwärtigen Teil.

Paní Pollaková vypráví: „Zahradničení čili tzv. „zelený palec" to mi bylo pravděpodobně dáno už od kolébky, protože moji prarodiče z matčiny strany provozovali ovocnou a vinařskou školku. Již moje matka milovala přírodu a svou zahradu a péči o ni díky bohu zvládala, třebaže s malou pomocí z mé strany, ale ke konci bohužel s obtížemi. Dříve, v mém dětství, byla tato zahrada čistě „užitkovou" zahradou se spoustou zeleniny a ovoce – to bylo samozřejmě vždy určené hlavně pro vlastní spotřebu, ale trochu taky na rozdávání.
V obou předních částech zahrady už květiny byly a já jsem mnohé z nich převzala, příp. pečovala o ně dál. Asi tak před 20 lety, po založení velkých travnatých ploch, náročné práce na zahradě ubylo. Po několika letech jsem ve střední části zahrady zase opět vysadila 20 hybridů čajových růží se jménem „Harmony". Od června do října bohatě kvetou pouze s několika krátkými přestávkami. V mé zahradě samozřejmě také nesmí chybět několik starých růžových keřů. V loňském roce jsem směrem k silnici vysadila vlevo i vpravo po dvou keřích růží, které se jmenují „Tourbilon" a které právě začínají nádherně kvést. V zadní části zahrady je záhon s bylinkami."

Die Rosen (Rosa) sind die namensgebende Pflanzengattung der Familie der Rosengewächse (Rosaceae). Die Gattung umfasst, je nach Artauffassung, zwischen 100 und 250 Arten.
794 verordnete Karl der Große in seiner "Capitulare de villis vel curtis imperialibus" den Anbau von Obst-, Gemüse-, Heil- und Zierpflanzen, einschließlich der Rose, und sorgte so unter anderen für die Verbreitung der Rose in privaten Gärten, vorwiegend der Aristokraten. Gärtnerisch wird zwischen Wildrosen und Kulturrosen unterschieden. Sie werden seit weit über 2000 Jahren als Zierpflanzen gezüchtet. Das aus den Kronblättern gewonnene Rosenöl ist ein wichtiger Grundstoff der Parfumindustrie.
Rosen sind ein traditionelles Symbol für Liebe und Verehrung. Sie stimulieren und stärken Nerven, Herzgefäße und das Verdauungssystem. Die Rose harmonisiert Gefühle, erhellt Stimmungen bei Liebeskummer und Enttäuschung und regt die Sinne an. Sie gilt als herzöffnend und aphrodisierend, kräftigt die weiblichen Geschlechtsorgane und unterstützt die Geburt.

Begleitend zu den Rosen findet man Lavendel, nicht nur eine übliche Begleitpflanze zu Rosen (obwohl beide unterschiedliche Standortansprüche haben), sondern auch wegen seiner krampflösenden Wirkung bekannt – zum Beispiel bei Migräne und Kopfschmerzen. Lavendel regt über das Lymphsystem die Ausscheidung von Stoffwechselschlacken an und führt so zur Entgiftung des Körpers. Dadurch werden die Nerven gestärkt. Lavendel beruhigt und hilft Spannungen abzubauen, hilft somit zu Ausgeglichenheit.

Růže (Rosa) nesou jméno rodu čeledi růžovitých (Rosaceae). Tento rod zahrnuje, vždy podle charakteristiky druhu, 100 až 250 druhů růží.
Roku 794 nařídil Karel Veliký ve spise o správě královských statků "Capitulare de villis vel curtis imperialibus" pěstování ovoce, zeleniny, léčivých a ozdobných rostlin, včetně růží, a postaral se tak kromě jiného o rozšíření růží do soukromých zahrad patřících převážně aristokratům. Zahradníci rozlišují mezi divokou růží a růží kulturní, která se pro ozdobu pěstuje už víc jak 2000 let. Růžový olej získávaný z korunních plátků růží je důležitou základní surovinou voňavkářského průmyslu.
Růže jsou tradičním symbolem lásky a úcty. Stimulují a posilují nervy, srdeční cévy a trávicí systém. Růže harmonizuje emoce, rozjasňuje náladu při potížích s láskou či v případě zklamání a povzbuzuje smysly.
Údajně otevírá srdce dokořán, a proto se jí připisují afrodiziakální účinky, posilování ženských pohlavních orgánů a podpora při porodu.
S růžemi bývá také spojována levandule, nejen proto, že je její obvyklou doprovodnou rostlinou (třebaže obě rostliny mají rozdílné nároky na stanoviště), ale také proto, že je známá díky svému účinku na mírnění křečí – např. při migréně nebo při bolestech hlavy. Prostřednictvím lymfatického systému podporuje levandule vylučování zplodin látkové výměny, a umožňuje tak detoxikaci organismu. To vede k posílení nervů. Levandule uklidňuje, mírní napětí a napomáhá tak celkové vyrovnanosti.

Größe des Gartens
plocha zahrady: **532 m²**

1 **Zierquitte** | *kdoulovec*
2 **Rosen, Muskateller Salbei** | *růže, šalvěj muškátová*
3 **Lavendel, Madonnenlilie** *levandule, lilie bělostná*
4 **Spirea** | *tavolník*
5 **Birnenquitte** *kdouloň podlouhlá*
6 **Hafer** | *oves*
7 **Grünspargel** | *zelený chřest*
8 **Katzenminze** | *šanta kočičí*
9 **Hibiskus** | *ibišek*
10 **Lusthaus** | *besídka*
11 **Birke** | *bříza*
12 **Mandelbäumchen** *mandloň trojlaločná*
13 **Brunnenplatz mit Pfingstrosen, Iris, Lilien** *kašna s pivoňkami, kosatci a liliemi*
14 **Minze und Melisse** *máta a meduňka*
15 **Blumenwieseninseln** *luční ostrovy*
16 **Weinrebe** | *vinná réva*
17 **Moonrosen** | *měsíční růže*
18 **Ginko** | *jinan dvoulaločný*
19 **Flieder** | *šeřík*
20 **Jasmin** | *jasmín*
21 **Schneeball** | *kalina*

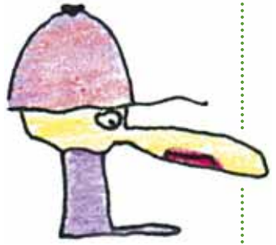

13

Das Lusthaus
Letohrádek

Familie/*rodina* **KARASEK**

Dieser Garten erstreckt sich um ein Lusthaus – das Lusthaus von Unterretzbach, in dem immer wieder Weinverkostungen stattfinden. Der Garten selbst wird schrittweise verändert, da die Koniferen den Besitzern schon lange zu dunkel sind und der Charakter eines Lustgartens gestärkt werden sollte. Lassen wir uns überraschen.

Tato zahrada se v Unterretzbachu rozprostírá kolem letohrádku, ve kterém se pravidelně konají ochutnávky vína. Samotná zahrada je postupně upravována, protože jehličnaté stromy, které zde rostou, majitelům zahrady už delší dobu připadají příliš tmavé a protože má být posílen oddechový charakter zahrady. Nechme se tedy překvapit.

Um mit Humor auf das Lustgartenthema einzugehen, wird in freiem Erdreich Hafer ausgesät, denn der Hafer sticht: bei Recherchen zu kräftigenden Pflanzen schneidet der Hafer besonders gut ab. Er stärkt unseren Organismus sehr umfassend. Das „Institute for Advanced Study of Human Sexuality" in San Francisco untersuchte in Hormonprofiltests, dass Avena sativa (Hafer) den Anteil freien, ungebundenen Testosterons im Blut erhöht. Testosteron ist nicht nur für die männliche Kraft, sondern auch für die weibliche Libido von entscheidender Bedeutung.

Téma relaxační zahrady pojmeme s humorem, a proto na volné půdě vysejeme oves, protože píchá. Při pátrání po posilujících rostlinách si stojí oves zvlášť dobře, protože náš organismus komplexně posiluje. V „Institute for Advanced Study of Human Sexuality" v San Franciscu bylo na základě profilového hormonálního testu zjištěno, že oves (Avena sativa) v krvi navyšuje podíl volného nevázaného testosteronu. Testosteron má rozhodující význam nejen pro mužnou sílu, ale také pro ženské libido.

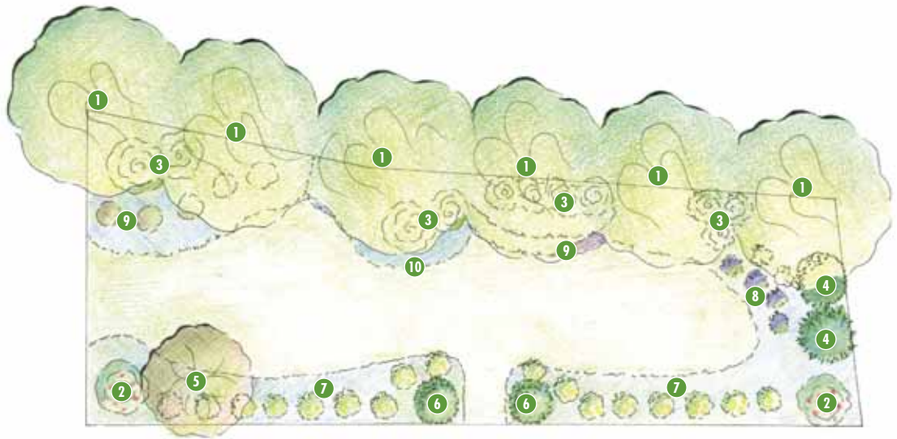

Größe des Gartens | *plocha zahrady:* **200 m²**

1. **Birke** | *bříza*
2. **„Madame Pierre Oger" Rose** | *růže „Madam Pierre Oger"*
3. **Spirea** | *tavolník*
4. **Buchs** | *zimostráz*
5. **Zierkirsche** | *okrasné třešně*
6. **Eiben** | *tis*
7. **Schleierkraut, Moschus Malve, Ehrenpreis, Schneehaube** *šater latnatý, sléz pižmový, rozrazil, huseník*
8. **Lavendel** | *levandule*
9. **Eberraute, Salvia nemorosa** *pelyněk brotan, šalvěj hajní*
10. **Melissen** | *meduňka*

Melisse
Die Zitronenmelisse ist im Östlichen Mittelmeergebiet und in Westasien beheimatet. Die Zitronenmelisse wird als Gewürz-, Arznei- und als Bienenweidepflanze angebaut. Die Blätter werden als Küchengewürz verwendet: Extrakte aus den Blättern können zu Kräuterlikören verarbeitet werden, zum Aromatisieren von kalten Getränken, Salaten und Saucen sowie Kompotten. Melissentee soll beruhigend wirken und verdauungsfördernd sein. Nach der Blüte sind die Blätter der Zitronenmelisse wertlos, sie verlieren ihr Aroma.

Meduňka:
Meduňka citrónová je domovem ve východním Středomoří a v Západní Asii. Používá se jako koření, pro léčivé účely a jako pastva pro včely. Její listy slouží jako kuchyňské koření: výtažek z listů bývá součástí bylinných likérů, lístky ozdobí i provoní studené nápoje, saláty, omáčky i kompoty. Meduňkový čaj uklidňuje a podporuje trávení. Jakmile meduňka citrónová odkvete, jsou její listy bezcenné, ztrácejí totiž své aroma.

14

Der Duftgarten
Voňavá zahrada

Familie/*rodina* **GRAF**

Wie so ziemlich alle Gärten am Anger war auch unser Garten bis in die 1980 iger Jahre ein Nutzgarten für den landwirtschaftlichen Haushalt. Mit der Umgestaltung des landwirtschaftlichen Wohnhauses wurde auch der Garten immer mehr zu einem Ziergarten.
Bei der Neuanlage haben wir vor allem darauf geachtet verschiedene Pflanzen zu setzen, die zu unterschiedlichen Zeiten den Garten beleben. Dominierend sind die gelben Rosen, die einen zarten Duft verströmen. So entwickelte sich langsam ein Duftgarten, den wir in nächster Zeit mit Lavendel, Minzen und Duftveilchen ergänzen.

Grafovi vyprávějí: Podobně jako téměř všechny zahrady na návsi byla také naše zahrada až do 80. let 20. stol. užitkovou zahradou, která sloužila potřebám venkovské domácnosti. Tak jak změnami procházel náš původně rolnický obytný dům, měnil se také k němu náležející zahradní pozemek v ozdobnou zahradu.
Když jsme zahradu nově zakládali, dbali jsme především na vysazování rozmanitých rostlin, které ji oživí vždy podle daného ročního období. Dominují tady žluté růže, které šíří jemnou vůni. Pomalu se tak vyvíjela voňavá zahrada, kterou v nejbližší době obohatíme o levanduli, různé druhy máty a violku vonnou.

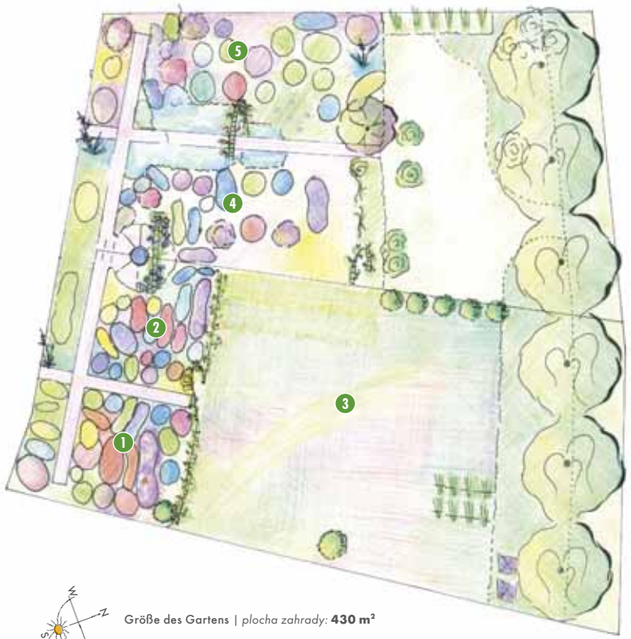

Größe des Gartens | *plocha zahrady:* **430 m²**

1. **Anemonen** | *sasanky*, **Buschwindröschen** | *sasanka hajní*, **Chrysantheme** | *chryzantéma*, **Ehrenpreis** | *rozrazil*, **Fackellilien** | *mnohokvět*, **Fette Henne** | *rozchodník*, **Glockenblume** | *zvonek*, **Herbstaster** | *podzimní astra*, **Madonnenlilie** | *lilie bělostná*, **Margerite** | *kopretina*, **Pfingstrosen** | *pivoňky*, **Phlox** | *flox*, **Polsternelken** | *silenky bezlodyžné*, **Rittersporn** | *ostrožka*, **Schafgarbe** | *řebříček*, **Sonnenhut** | *třapatka*, **Taglilien** | *denivky*, **Tränendes Herz** | *srdcovka*
2. **Anemone** | *sasanka*, **Brennende Liebe** | *kohoutek plamenný*, **Frauenmantel** | *kontryhel*, **Glockenblume** | *zvonek*, **Goldfelberich** | *vrbina tečkovaná*, **Herbstaster** | *podzimní astra*, **Katzenminze** | *šanta kočičí*, **Kokardenblume** | *kokarda*, **Lampenputzergras** | *dochan psárkovitý*, **Lavendel** | *levandule*, **Lilien** | *lilie*, **Madonnenlilie** | *lilie bělostná*, **Pfingstrose** | *pivoňka*, **Rittersporn** | *ostrožka*, **Sonnenbraut** | *zaplevák*, **Sonnenhut** | *třapatka*, **Spornblume** | *mavuň*, **Taglilien** | *denivky*, **Yucca** | *juka*
3. **Selbstversorger Gemüsegarten mit:** | *zeleninová zahrada pro vlastní spotřebu s:* **Paprika**, **Paradeiser** | *paprikou, rajčaty*, **Salatgurken**, **Kohlrabi** | *salátovými okurkami, kedlubnami*, **Zucchini**, **Radieschen** | *cuketami, ředkvičkami*, **Salaten**, **Karotte** | *hlávkovými saláty, karotkou*
4. **Bartiris** | *kosatec německý*, **Fette Henne** | *rozchodník*, **Birken** | *břízy*, **Frauenmantel** | *kontryhel*, **Glockenblume** | *zvonek*, **Herbstaster** | *podzimní astra*, **Lampenputzergras** | *dochan psárkovitý*, **Lilien** | *lilie*, **Madonnenlilie** | *lilie bělostná*, **Pfingstrosen** | *pivoňky*, **Rosen** | *růže*, **Tränendes Herz** | *srdcovka*, **Yucca** | *juka*, **Ziest** | *čistec*
5. **Buchs** | *zimostráz*, **Himbeeren** | *maliny*, **Akelei** | *orlíček*, **Bartiris** | *kosatec německý*, **Chinaschilf** | *ozdobnice čínská*, **Chrysantheme** | *chryzantéma*, **Fette Henne** | *rozchodník*, **Herbstaster** | *podzimní astra*, **Lampenputzergras** | *dochan psárkovitý*, **Lavendel** | *levandule*, **Lilien** | *lilie*, **Pfingstrose** | *pivoňka*, **Rittersporn** | *ostrožka*, **Rose** | *růže*, **Salbei** | *šalvěj*, **Schleierkraut** | *šater latnatý*, **Taglilien** | *denivky*, **Yucca** | *juka*, **Zierlauch** | *ozdobný česnek*, **Ziest** | *čistec*

15

Der Blumen- und Selbstversorgergarten
Květinová i užitková zahrada

Familie/*rodina* **KOLLER**

Zum Bauerngarten: Ich habe diesen Garten Ende der 80iger Jahre übernommen. Es waren schon einige alte Pflanzen vorhanden, die noch immer an ihrem alteingestandenen Platz stehen (Clematis, Pflingstrosen, Schneeball, Tränendes Herz und Madonnenlilien). Die restlichen freien Flächen füllte ich mit einjährigen Blumen. Dies wurde mir mit der Zeit zu aufwändig, so begann ich vor ca 10 Jahren andere Gärten genauer zu betrachten, welche Stauden blühen wann, und ich lese auch viele Gartenbücher und zeitungen. Durch oftmaliges Tauschen kam ich zu altbewährten Stauden und zu guten Gartentips. Der hintere Teil des Gartens ist noch immer Selbstversorgungsbereich für meine Familie und auch öfters für Freunde, wenn der Ertrag im Übermaß ist.
Farbgarten: Diesen Garten betreue ich erst seit wenigen Jahren, da es für meine Schwiegermutter zu beschwerlich wurde. Ein Zwetschkenbaum in diesem Garten ist schon seit Jahrzehnten Tradition – auch der Schneeballbaum und manche sehr alte Pfingstrosen. Bevor ich den Garten übernahm, war auch der rückwärtige Teil zur Selbstversorgung meiner Schwiegereltern angelegt. Diesen Bereich habe ich nun den Farben weiß-rosa/lila gewidmet, kann aber der Kombination der Farbe gelb mit blau nicht ganz widerstehen. Dieser Bereich ist noch im Werden und Wachsen. Fast täglich mache ich abends eine Runde durch meine beiden Gärten.

Pan Koller vypráví o své zahradě, která představuje typ venkovské selské zahrady. Nejprve o selské zahradě: Tuto zahradu jsem převzal na konci 80. let 20. století. Bylo tady několik starých rostlin, které jsou stále ještě na svém původním místě (plamének, pivoňky, kaliny, srdcovky a bílé lilie). Zbývající volné plochy jsem vyplnil letničkami. Časem to pro mě ale začalo být příliš nákladné, a proto jsem asi tak před 10 lety začal pozorovat jiné zahrady, a všímal jsem si, kdy které trvalky kvetou. Také hodně čtu knihy a časopisy o zahradách. Častým směňováním sazenic jsem získal osvědčené druhy trvalek a rovněž dobré rady týkající se práce na zahradě. Zadní část pozemku i nadále využíváme pro zásobování rodiny ovocem a zeleninou, přebytky z naší úrody častěji zásobujeme naše přátele.

O barevné zahradě: O tuto zahradu se starám teprve několik let, protože to tu pro mou tchýni začalo být příliš namáhavé. Švestkový strom je v této zahradě už desítky let tradicí – stejně jako keř kaliny a nejeden starý pivoňkový keř. Než jsem zahradu mého tchána a tchýně převzal, byla už v její zadní části založená užitková zóna, která sloužila pro zásobování rodiny vlastními produkty. Tu jsem teď věnoval květinám v bílorůžové a fialové barvě, neodolám však ani kombinaci žluté s bílou. Tato část zahrady však stále není hotová, všechno ještě vzniká a roste. Na obchůzku obou mých zahrad se vydávám téměř každý večer.

Welche Gemüsepflanzen wurden hier früher in dieser Region angepflanzt? Die Vielfalt ist beeindruckend, aus den Unterlagen von Zuckriegl Hans:
„Wenn ich auf die Bauernmärkte einkaufen gehe, steht das Bild meines Dorfes vor meinen Augen. Ich denke an die langgestreckten weißen Speisekürbisse, an die großen saftigen Wassermelonen und an die gelben duftenden honigsüßen Zuckermelonen. Zwiefö (Zwiebel), Knofö (Knoblauch) und Pure (Porree) gab es in Hülle und Fülle, natürlich auch das Wurzelgemüse Murkn (Möhren, Karotten), Pedaschö (Wurzelpetersilie), Zölla (Sellerie), Kren (Meerrettich), Bier-Radi (Rettich) und Radieschen. Rauna (Rote Bete, Salatrübe) war dagegen fast schon eine Rarität. Kraut (Weißkohl), Blaukraut (Rotkohl) Kö (Wirsingkohl), Karfiol (Blumenkohl), Kohlrabi und Spargel wurden angebaut, wie auch Kopfsalat, Spinat und Mangold, "greane Oawas" (grüne Zuckererbsen), „Fisolenschoadln" (Bohnenschoten), herrliche Paprika, Pfefferoni (Peperone) und Paradeiser (Tomaten) mit prickelnder Würze und kräftigem Aroma. An Hülsenfrüchten fallen mir ein: die vielen verschiedenen Sorten weißer und gescheckter Fisolen (Bohnen),Linsen gab es in besonderer Züchtung.

Které druhy zeleniny se v tomto regionu dříve pěstovaly? Tehdejší rozmanitost je působivá, Hans Zuckriegl o tom napsal: „Když chodím na venkovské trhy, mívám před očima obrázek své vesnice. Vzpomínám na bílé dýně protáhlých tvarů, na velké šťavnaté vodní melouny a na voňavé melouny cukrové, které jsou žluté a sladké jako med. Cibule, česneku a pórku tam bývalo vrchovatě, samozřejmě také kořenové zeleniny – mrkve, kořenové petržele, celeru, křenu, ředkve a ředkviček. Zato červená řepa byla téměř raritou. Pěstovalo se hlávkové zelí bílé a červené, kapusta, květák, kedlubny a chřest, stejně jako hlávkový salát, špenát a mangold, cukrový hrášek, fazolkové lusky, nádherné papriky, feferonky a rajčata s pikantní kořenitou chutí a silným aromatem. Z luštěnin mě napadá mnoho druhů bílých a strakatých fazolí a zvláštní druh čočky.

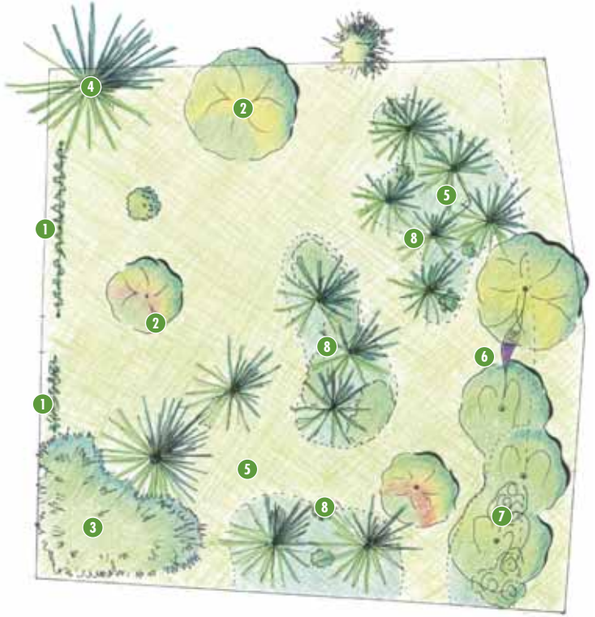

Größe des Gartens | *plocha zahrady:* **420 m²**

1. **Echter Wein vom Sonnenhügel** *Pravé víno ze Slunečného vrchu*
2. **Walnuss** | *ořešák*
3. **Wacholder** | *jalovec*
4. **Fichte** | *smrk*
5. **Fichtengruppen** | *skupiny smrků*
6. **Hängematte** | *houpací síť*
7. **Birken** | *břízy*
8. **Unterpflanzungen mit: Farnen, Waldgeißbart, Walderdbeeren, Waldmeister, Anemone nemorosa, Anemone sylvestris, Heidelbeeren, Preiselbeeren, Maibeere** *Zastíněné záhony s: kapradinami, udatnou lesní, lesními jahodami, mařinkou vonnou, sasankou hajní, sasankou lesní, borůvkami, brusinkami, zimolezem kamčatským*

Walderdbeere
In zahllosen Mythen, Sagen und Märchen spielt die Walderdbeere eine Rolle. In der germanischen Mythologie ist die Walderdbeere mit der Göttin Frigga verknüpft. Legenden behaupten, dass Maria einmal im Jahr vom Paradies auf die Erde herabsteige, um dort Erdbeeren für die verstorbenen und nun im Paradies lebenden Kinder zu sammeln. So galt das Ernten „wilder Beeren" bei den Germanen als gefährlich. Man dürfe dem Wald nicht einfach etwas stehlen, ohne sich mit den Geistern gut zu stellen. Fiel eine Erdbeere beim Pflücken zu Boden, war sie Nahrung der armen Seelen und durfte nicht aufgehoben werden. Auch für Tiere gab es Regeln: Zum Schutz vor bösen Mächten verfütterten Bauern in der Walpurgisnacht zum 1. Mai Erdbeerstängel an das Vieh.
Als gesund gilt die Erdbeere nicht nur wegen ihrer Vitamine. In der Antike war die Walderdbeere beliebtes Heilmittel. Ihre wertvollen Mineralstoffe sollten vor Leber- und Gallenleiden schützen.

Lesní jahoda:
V četných mýtech, bájích a pohádkách hrají určitou roli lesní jahody. Germánská mytologie spojuje lesní jahody s bohyní Friggou. Staří Germáni považovali sběr „divokých jahod" za nebezpečný. Podle nich nesměl člověk lesu jen tak něco ukrást, aniž by si udobřil duchy. Upadla-li při trhání jahoda na zem, stala se potravou ubohých duší a nikdo ji nesměl zvednout. Obyčeje platily i pro zvířata: na ochranu před zlými mocnostmi o filipojakubské noci před 1. květnem krmili rolníci svůj dobytek stopkami jahod. Pozdější legendy zase vyprávějí o tom, že Panna Marie jednou za rok sestupuje z ráje na zem, aby tam nasbírala jahody pro děti, které zemřely a nyní žijí v ráji.
Jahody nejsou za zdravé pokládány jen pro svůj obsah vitamínů. V antice byly lesní jahody oblíbeným léčebným prostředkem.
Cenné minerální látky, které obsahují, prý chránily před chorobami jater a žlučníku.

16

Zauberwald mit Hängematte
Kouzelný les s houpací sítí

Familie/*rodina* **SCHLEINZER**

Der Schleinzergarten ist ein Garten der Stille und Geheimnisse. Untypische Fichtenbäume bieten einen tiefen kühlen Schatten in heissen Sommertagen. Kinder lieben es bei den Wurzeln zu spielen, kleine Rindenhäuschen für die letzten Feen und Zwerge zu errichten. Zarte Feenschaukeln zittern beim leisesten Wind. Eine Hängematte lädt ein. Um diesen Waldstandort zu nützen, wurden hier Walderdbeeren und Heidelbeeren gepflanzt. Je nach Witterung findet man hier ab Juni etwas zu naschen. Zur Straße hin wurden die Rebsorten gepflanzt, die Familie Schleinzer für ihre Weinproduktion verwendet und auch solche, die sie gerne nascht.

Zahrada Schleinzerových je tajemná a tichá. Smrky, které se jinak v zahradách běžně nevyskytují, poskytují za horkých letních dnů hluboký chladivý stín. U jejich kořenů si rády hrají děti, které tu často staví malé domečky z kůry pro poslední z vil a trpaslíků. Křehké vílí houpačky se chvějí i v nejslabším vánku. Houpací síť nás vybízí, abychom do ní ulehli. Aby se lesního prostředí lépe využilo, byly vysázeny lesní jahody a borůvky. Přeje-li počasí, najdete tady už od června vždy něco dobrého na zub. Směrem k silnici byly vysazeny ty druhy vinné révy, které Schleinzerovi využívají na výrobu vína, a také ten druh hroznového vína, na kterém si rádi pochutnají.

MYTHEN ZUM WEIN:

Wein war und ist ein wesentlicher Bestandteil ritueller Praktiken in verschiedenen Kulturen (Ägypter, Babylon, Griechen, Römer, Juden, Christen). In der Bibel – wo Noah als der erste Winzer gilt – wird Wein häufig symbolisch verwendet. Im Buch der Psalmen dient der Wein der Lebensfreude, bei Salomo ist er Arznei für Leidende, aber auch mit Vorsicht zu genießendes Rauschmittel. Das Volk Israel wird mit einem Weinberg verglichen; Jesus beschreibt die Verbindung zu seinen Nachfolgern wie die zwischen Rebstock und Reben. Das Wirken des Heiligen Geistes wird mit gärendem neuen Wein verglichen. Wein kann verführen.

IRRTÜMER ZUM WEIN:

Rotwein sollte lagern, Weißwein sollte jung getrunken werden.
Dies ist, wie viele andere Regeln auch, nur bedingt richtig und ist auf die Weinstile vergangener Zeiten zurückzuführen. Früher wurden Rotweine oftmals mit einem enormen Tanningehalt erzeugt. Erst die Lagerung milderte den Tanningehalt, die Weine wurden weicher und runder. Heute werden viele Rotweine für den direkten Konsum produziert und bedürfen keiner Lagerung mehr. Hinzu kommen die leichten, frischen, fruchtigen Jungweine, die bewusst für den sofortigen Genuss gekeltert werden.
Bei den Weißweinen gibt es, genauso wie bei den Rotweinen, Weine, die durch eine Lagerung an Komplexität gewinnen. Insbesondere gilt dies für strukturreiche Trockenbeerenauslesen und Eisweine.

Beispiele aus Retzbach und Hnanice
Zum Käse schmeckt am besten Rotwein. Rotwein schmeckt zu einigen Käsesorten hervorragend. Aber zu sehr vielen Käsen passen (halbtrockene) würzig-aromatische Weißweine mindestens so gut wie Rotweine. Es ist oftmals sehr viel leichter einen passenden Weißwein, als einen passenden Rotwein zum Käse zu wählen.

MÝTY O VÍNĚ:

Víno bylo a stále je podstatnou součástí rituálních praktik různých kultur (egyptské, babylonské, řecké, římské, židovské a křesťanské). V Bibli – ve které je Noe považován za prvního vinaře – je víno často používáno symbolicky. V Knize žalmů slouží víno radosti ze života, u Šalamouna je lékem pro trpící, ale také omamným prostředkem, který je třeba užívat s opatrností. Lid izraelský je srovnáván s vinohradem, Ježíš přirovnává vztah ke svým následovníkům ke vztahu vinné révy a vinného keře. Působení Ducha svatého je přirovnáváno ke kvasícímu novému vínu. Víno může svádět.

MYLNÁ TVRZENÍ O VÍNĚ:

Červené víno by se mělo nechat odpočívat ve sklepě, bílé víno by se mělo pít mladé.
Toto tvrzení je, stejně jako mnoho jiných pravidel, pravdivé pouze podmíněně a souvisí s úpravou vína v dřívějších dobách. Dříve se vyráběla červená vína, která měla často vysoký obsah taninu. Teprve skladováním se jeho obsah snižoval, vína pak byla měkčí a měla plnou chuť. Dnes se hodně červených vín vyrábí pro přímou konzumaci, takže už nepotřebují skladování. Mezi ně patří lehká, svěží mladá vína s ovocnou příchutí, cíleně připravovaná pro okamžitou spotřebu.
Mezi bílými víny existují, stejně jako mezi červenými, taková vína, která skladováním získávají na komplexnosti. Platí to především pro vína s bohatou strukturou jako jsou výběr z cibéb a ledová vína.

Příklady z Retzbachu a Hnanic
Červené víno výborně chutná k sýru. Znamenitě chutná především k určitým druhům sýra. Ale k mnoha sýrům se hodí (polosuchá) aromatická bílá vína s kořenitou chutí přinejmenším stejně dobře jako vína červená. Často bývá mnohem snazší najít k sýru vhodné bílé víno.

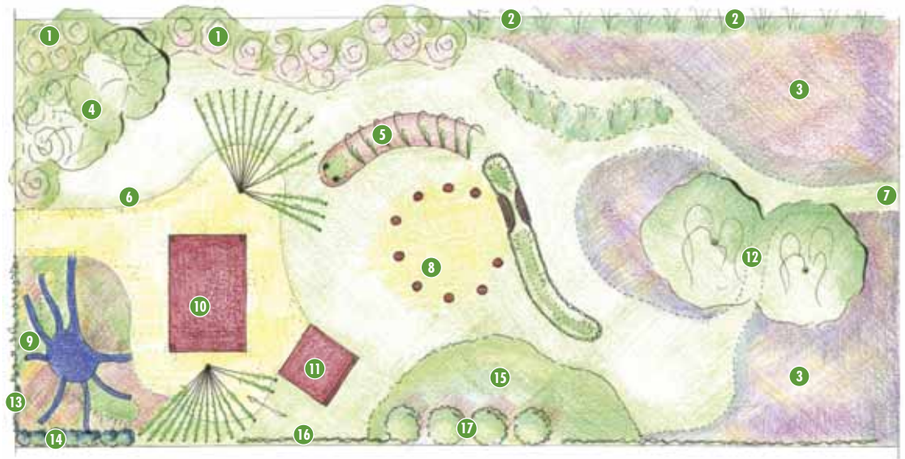

Größe des Gartens | *plocha zahrady:* **220 m²**

1. **Anpflanzung zum Lagerplatz mit Gelbem Hartriegel, Holunder, Kriecherl, Apfelbeere, Felsenbirne, Indianerbananen, ...** *Osázená plocha u tábořiště: žlutý dřín, bez, slivoň mirabelka, černý jeřáb, muchovník, muďoul trojlaločný*
2. **Naschereien von Weintrauben bis Himbeeren, Brombeeren** *pamlsky od vinných hroznů po maliny, ostružiny*
3. **Blumenwiese mit Bärlauch, Waldmeister, vielen Frühlingsknollen,...** *květinová louka s medvědím česnekem, mařinkou vonnou, mnoha jarními cibulovinami,...*
4. **Mispeln** | *mišpule*
5. **Riesenregenwurm** *obří žížala*
6. **Bohnenzelte, bzw auch mit permanenten Bepflanzungen** *stany s popínavými fazolemi, případně se stálou zelení*
7. **Zugang vom Bach** *přístup od potoka*
8. **Sandmulde mit verschidenen Sitzmöglichkeiten** *dolík s pískovištěm a různými místy na sezení*
9. **Gemüsebeet** *záhon se zeleninou*
10. **großer Tisch als Häuschen** *velký stůl jako domeček*
11. **schiefer Stuhl** | *šikmá židle*
12. **Birken** | *břízy*
13. **Kiwi** | *kiwi*
14. **Buchs** | *zimostráz*
15. **Erdbeerwiese** | *jahodová louka*
16. **Weidenzaun** *plot z vrbového proutí*
17. **Ribisel** | *rybíz*

17

Der Garten der verRückten Proportionen
Zahrada bláznivých proporcí

Der Garten der verrückten Proportionen soll die Welt ein wenig auf den Kopf stellen. Er wird von den Kindern des Kindergartens genützt, die hier ihre eigene Welt gestalten können. Verstecke, Naschbereiche, eine Sandmulde, von einem Regenwurm geschützt, ermöglichen ein Spielen mit dem Gleichgewicht und mit verschiedenen Materialien. Es ist ein Platz zum Naturbeobachten und Erforschen, Schmetterlinge tänzeln im Wind, Insekten und Vögel finden hier ebenso einen Unterschlupf wie Igel, Frösche und Kröten. Tief im Blätterdickicht verstecken sich nicht nur Tiere... Rundumwege verführen zum Laufen und Springen... klassische Kinderspiele wie Abklatschen und verkehrtes Verstecken.

Zahrada bláznivých proporcí staví svět tak trochu na hlavu. Chodí sem děti z mateřské školy, které si tady vytvářejí svůj vlastní svět. Úkryty a pískoviště, které chrání dětská prolézačka v podobě žížaly, umožňují dětem hry s rovnováhou nebo s různými materiály. Je to místo, kde mohou pozorovat přírodu a zkoumat ji. Motýli se pohupují ve větru, útočiště zde nacházejí hmyz a ptáci, stejně jako ježci, žáby a ropuchy. V hustém listí se však neukrývají pouze zvířata...Cestičky vedoucí kolem dokola svádějí k běhání a skákání...děti hrají klasické dětské hry jako hru na honěnou nebo na schovávanou naruby, při které jedno dítě hledají všechny ostatní.

Dieser Garten wird als kleiner Impuls verstanden, Kindern Raum zu geben für ihren Bewegungs- und Entdeckungsdrang, darauf aufmerksam zu machen, wie sie Welten wahrnehmen und mit allen ihren Sinnen entdecken möchten. Denn Kinder sind eigensinnig, können mit ihrem Frohsinn anstecken und manchmal auch leichtsinnig sein, erkennen scharfsinnig, lieben den Blödsinn und sind für jeden Unsinn zu haben. Wo Kinder sind, da sind auch die Sinne im Spiel (Dr. Renate Zimmer)! Um diesen Sinnen Raum zu geben, haben wir herkömmliche Proportionen verändert, die Kinder in unterschiedlichen Altersstufen soundso anders wahrnehmen als wir Erwachsene. Im wesentlichen sind dadurch neue Bewegungsräume entstanden, um Raumwahrnehmung und Bewegung in unterschiedlichen Räumen spannend zu machen. Bewegung ist für Kinder deshalb so wichtig, weil Denken, Lernen, Kreativität und Intelligenz nicht nur Funktionen unseres Gehirns sind, sondern unseres ganzen Körpers. Wenn wir diesen ganzen Körper mit allen sieben Sinnen (Sehen, Hören, Riechen Schmecken, Tasten, Gleichgewichtssinn Bewegungssinn, das kinästhetische System- gibt Informationen über Muskelspannung, Kraft des eigenen und anderer Körper und Gegenstände) nutzen wollen, müssen wir auch alle diese Sinne leben.

Tuto zahradu můžeme chápat jako malý příspěvek k tomu, aby byl dětem dán prostor pro jejich touhu po pohybu a po objevování, a také jako impuls upozorňující na to, jak by chtěly vnímat různé světy a objevovat je svými smysly. Děti jsou tvrdohlavé, dokážou nakazit svou veselostí a jindy zase být lehkomyslné. S důvtipem rozpoznávají, o co jde, milují nesmysly a jsou pro každou legraci. Tam kde jsou děti, jsou ve hře také smysly (doktorka Renata Zimmerová)! Abychom jejich smyslům poskytli prostor, změnili jsme běžné proporce, které děti nejrůznějších věkových skupin beztak vnímají jinak než my dospělí. V podstatě tak vznikly nové zóny pohybu, které činí vnímání prostoru a pohyb napínavým. Pohyb je pro děti proto tak důležitý, protože myšlení, učení, tvořivost a inteligence nejsou pouze funkcemi našeho mozku, nýbrž celého našeho těla. Pokud chceme používat celé tělo se všemi sedmi smysly (zrak, sluch, čich, hmat, smysl pro rovnováhu, smysl pro pohyb, kinestetický systém – informuje o napětí svalů, síle vlastního těla, ale i jiných těl a předmětů), musíme také všechny tyto smysly prožívat.

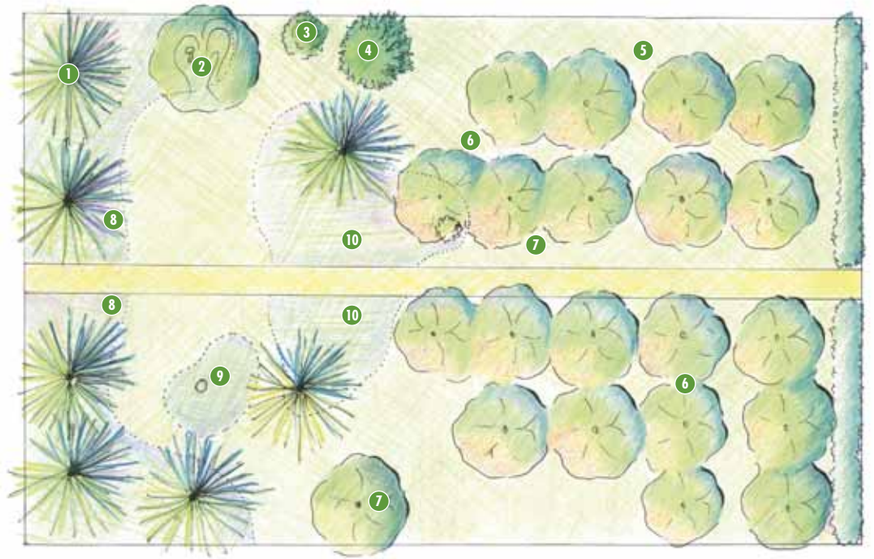

Größe des Gartens | *plocha zahrady:* **700 m²**

1. **Fichten aus der Steiermark** *smrky ze Štýrska*
2. **Birke** | *bříza*
3. **Zierquitte** | *kdoulovec*
4. **Eibe** | *tis*
5. **Birnen** | *hrušně*
6. **Zwetschgen** | *slivoně švestky*
7. **Alte Apfelsorten** | *staré odrůdy jablek*

Mitbringselgeschichten von den Reisen: *upomínkové „rostliny z cest“:*

8. **Cordalis lutea, Helleborus niger** *dymnivka žlutá, čemeřice černá*
9. **Aster divaricatus, Campanula trachelium** *astra východní, zvonek kopřivolistý*
10. **Luzula nivea, Luzula silvatica, Poypodium vulgare** *bika sněžná, bika lesní, osladič obecný*

Heidelbeere
Die Heidelbeere gehört zu den bekanntesten Wildobstarten. Sie gehört zu der Gattung Vaccinium (Heidelbeeren), welche noch weitere bekannte Beerenarten, wie z.B. Preiselbeeren oder Moosbeeren umfasst. Die Gattung beinhaltet etwa 200 Arten, davon sind 5 Arten in Europa heimisch.
Sie benötigt leicht sauren, feuchtfrischen, sandigen Boden in lichter bis schattiger Lage.
Die Heidelbeere blüht im Frühsommer zwischen Mai und Juni und ihre Bestäubung erfolgt meist durch Bienen und Hummeln.
Die sehr aromatischen Früchte der Heidelbeere enthalten bis zu 20 mg Vit. C je 100 g Beeren. Die Früchte können gut frisch gegessen werden oder auch als Marmelade, zu Joghurtprodukten oder im Müsli genossen werden. Die Kulturheidelbeere mit ihren großen Früchten stammt von der amerikanischen Heidelbeere ab. Dadurch, dass nur ihre Schale, aber nicht ihr Fruchtfleisch gefärbt ist, kann sie von der heimischen Heidelbeere unterschieden werden.

18

Der Mitbringselgarten
Zahrada se suvenýry z cest

Familie/*rodina* **HACKER**

Der Garten wurde als klassischer Obstgarten angelegt und auch so genützt, so befindet sich hier eine interessante Apfelsorte. Zusehends wurde der vordere Bereich mit Mitbringselbäumen bepflanzt. Deshalb finden wir hier Koniferen, die ursprünglich als kleine Bäumchen von Ausflügen in die Steiermark mitgebracht wurden.

Tato zahrada byla založená jako klasická ovocná zahrada a byla tak rovněž využívaná. Do dnešních dnů se tady zachovala jedna zajímavá odrůda jablek. V přední části zahrady vysadili majitelé stromy, které si přivezli z cest. Proto tu najdeme jehličnany, které sem byly původně jako malé stromečky přivezeny z výletů do Štýrska.

Brusnice borůvka
Plody borůvky patří k nejznámějším druhům ovoce pocházejícím z divoké přírody. Borůvka je z rodu brusnic (Vaccinium), do kterého patří ještě další známé bobuloviny, jako např. brusinky nebo klikvy. Tento rod zahrnuje kolem 200 dalších druhů, z nichž 5 druhů je domovem v Evropě.
Brusnice borůvka potřebuje lehce kyselou, vlhkou písčitou půdu na světlých, příp. stinných místech. Kvete v časném létě od května do června a opylují ji většinou včely a čmeláci.
Její plody jsou velmi aromatické a obsahují až 20 mg vitamínu C ve 100 g bobulí. Mohou se konzumovat čerstvé nebo také jako marmeláda, s jogurtem nebo v müsli. Zahradní brusnice borůvka velkoplodá byla vyšlechtěná z americké, kterou od domácí rozlišíme podle toho, že má na rozdíl od dužiny zbarvenou pouze slupku.

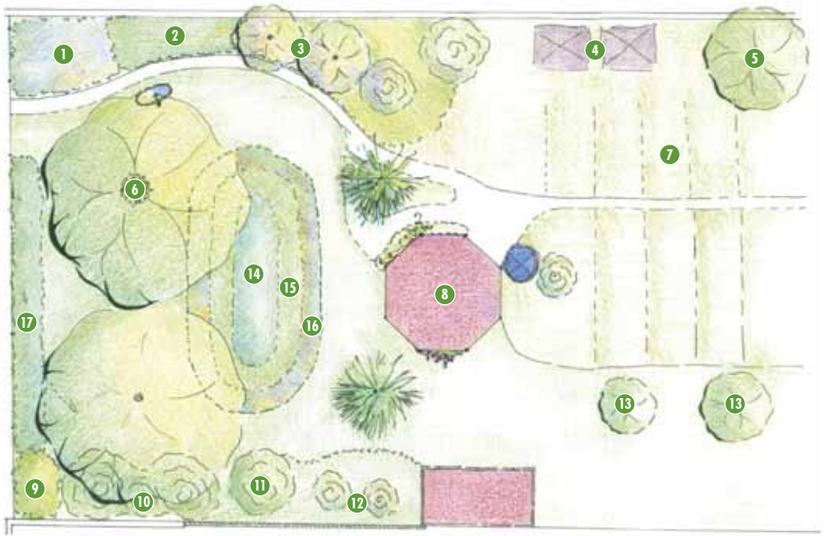

Größe des Gartens | *plocha zahrady:* **1 035 m²**

1. **Immergrün** | *brčál barvínek*
2. **Maiglöckchen** | *konvalinka vonná*
3. **Fliederbäumchen** | *šeřík*
4. **Kompost** | *kompost*
5. **Marille** | *meruňka*
6. **Eschen-Ahorn** | *javor jasanolistý*
7. **Gemüse und Blumen** | *zelenina a květiny*
8. **Pavillon** | *altánek*
9. **Ranunkel** | *pryskyřník*
10. **Haseln** | *lísky*
11. **Jasmin** | *jasmín*
12. **Tamariske** | *tamaryšek*
13. **Pfirsiche** | *broskvoně*
14. **Waldgeißbart, Traubenhyazinthe** *udatna lesní, modřenec širokolistý*
15. **weisse Tulpen, Salomonssiegel, Farne** *bílé tulipány, kokořík vonný, kapradiny*
16. **Lungenkraut, Haselwurz, Tiarella wherryi, Bärlauch, Bleiwurz** *plicník lékařský, divoký zázvor, tiarela srdčitá – mitrovnička, medvědí česnek,*
17. **statt Rosen, Dichternarzissen, Blausternchen, Lerchensporn, Rodgersie, Rispenhortensie, Waldmeister, Japan-Anemone** | *růže, narcisy, ladoňka dvoulistá, dymnivka dutá, rodgersie, hortenzie latnatá, svízel vonný, japonská sasanka*

19

Der Pavillongarten
Zahrada s altánkem

Familie/*rodina* **RAAB**

Zeigt deutlich wie sich die Gartennutzungen im Laufe der Zeit verändert haben. Der unverbaute Anger wurde immer fürs Gärtnern genutzt. In den Hausäckern wurden hauptsächlich Kraut, Zwiebel, Bohnen und Erdäpfel angebaut.
Gärten sind immer wieder Bilder der Sehnsucht. Der Garten Raab ist eingebettet zwischen zwei Häusern und überrascht mit einem Blick auf einen verträumten Pavillon. Ursprünglich war dieser Garten wie ein kleiner Barockgarten angelegt, mit Blumen im Vordergrund und dem Gemüsegarten hinter dem Pavillon. Bis beide Bäume mächtig gewachsen waren und der vordere Teil zu einem Schattengarten wurde. Nun ist der Schatten hier der vorherrschende Faktor, zudem auch die große Trockenheit im Sommer.

Názorně ukazuje, jak se během doby měnilo využívání zahrad. Nezastavěná náves se vždy využívala pro zahradničení. Na pozemcích u domu se pěstovalo hlavně zelí, cibule, fazole a brambory.
Zahrady stále znovu zobrazují naše touhy. Zahrada Raabových leží mezi dvěma domy a překvapuje výhledem na idylický zahradní altánek. Původně měla podobu malé barokní zahrady s květinami vpředu a zeleninovou zahradou vzadu za altánkem. Pak však oba stromy hodně povyrostly, a přední část zahrady se tak octla ve stínu. Teď tady převládá stín, v létě tu pak panuje značné sucho.

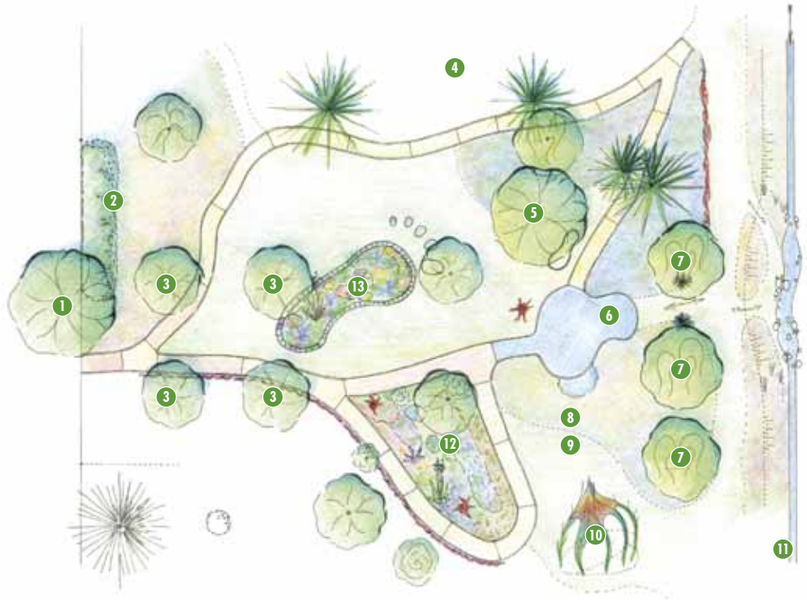

Größe des Gartens | *plocha zahrady:* **1 100 m²**

1 **Walnuss** | *ořešák*

2 **Zitronenmelisse, Marokkanische Minze, Phlox subulata, Wildtulpen** | *meduňka, máta marocká, plamenka šídlovitá, plané tulipány*

3 **Obstbäume** | *ovocné stromy*

4 **Schattenstauden: Bleiwurz, Buschwindröschen, Haselwurz, Leberblümchen, Lungenkraut, Schlüsselblume, Schneerose, Waldmeister, Waldgeißbart, Wald-Aster**
Stínomilné trvylky: olověnec, sasanka hajní, kopytník evropský, jaterník podléška, plicník lékařský, prvosenka vyšší, čemeřice černá, svízel vonný, udatna lesní, hvězdnice rozkladitá

5 **Eiche** | *dub*

6 **Waschplatz für die Füsse** | *vodní brouzdaliště vhodné i pro umytí nohou*

7 **Birken** | *břízy*

8 **Lonicera fragrantissima** | *zimolez vonný*

9 **Oenothera biennis, Scarlet Flame, Zitronenmelisse, Marokkanische Minze, Narcissus poeticus** | *pupalka dvouletá, plamenka šídlovitá, meduňka citrónová, máta marocká, narcis bílý*

10 **Weidenzelt** | *stan z vrbových větví*

11 **Strom Landbach** | *potok Landbach*

Salvia caradonna, Salvia merlot pink, Geranium cantabrigense, Yucca gloriosa, Potentilla frut. Limeligh, Leucanthemum

12 **maximum broadway lights, Tradescantia andergoniana, Achillea millefolium, Goldsturm, Nepeta faassenii**
šalvěj hajní caradonna, šalvěj merlot pink, kakost cantabrigense, juka gloriosa, mochna frut. Limeligh, kopretina velkokvětá brodway lights, poděnka andergoniana,

13 *řebříček obecný, třapatka Rudbeckia fulgida, hybrid šanty kočičí*

Anisysop und Thymian-Arten, Bergbohnenkraut, Dost, Currykraut, Königskerzen, Salbeiarten, Lavendel, Kümmel, Dill, Fenchel, Zierlaucharten, Ringelblumen, Cytisus decumbens, Digitalis ferruginea, Dianthus caryophyllus, Oregano laevigatum, Euphorbia, Yucca gloriosa, Ulmus hollandick, Jaqueline Hiller | *agastaché mexická, saturejka horská, dobromysl, smil italský, divizny, šalvěje, levandule, kmín, kopr, fenykl, ozdobné česneky, měsíčky, čilimník rozložený, náprstník rezavý, hvozdík zahradní, oregáno, pryšec, juka gloriosa, kříženec jilmu habrolistého a horského, sibiřské jilmy*

20

Barfußgarten
Zahrada pro bosé nohy

Der Barfußgarten wurde auf einem Gemeindegrundstück und zum Teil auf dem Gartengrundstück der Familie Zeindler angelegt und ist eine Gemeinschaftsinitiative des Ortes. Die bereits vorhandenen Obstbäume und Birken, Eiche und Koniferen zum Bach hin wurden erhalten. Ein kleiner Rundumweg mit vielen unterschiedlichen Belägen soll zum Barfußgehen einladen und parallel das Genießen vieler verschiedener Düfte ermöglichen. Minzen, Anisysop, Thymian-Arten, Bergbohnenkraut, Dost, Currykraut, Königskerzen, Zierlaucharten, Ringelblumen, Salbeiarten, Kümmel, Dill, Fenchel, Lavendel und weitere Beipflanzen lassen einen je nach Jahreszeit in Duftmeere eintauchen. Die vorhandenen Holzpfosten können zum Aufstecken der Schuhe verwendet werden. Das Weidenzelt versucht in verspielter Weise wieder vermehrt die so wichtige erste Bienenweide in das Ortsgebiet herein zu holen.

Zahrada pro chůzi na boso vznikla zčásti na pozemku obce a zčásti na zahradním pozemku rodiny Zeindlerovy a je společnou iniciativou obce. Původní ovocné stromy a břízy, také dub a jehličnany rostoucí směrem k potoku, byly zachovány. Stezka s různorodým povrchem, která zahradou kolem dokola prochází, zve k procházkám na boso a současně umožní s požitkem vnímat vůně, které ji obklopují. Různé druhy máty, tymiánu

a šalvěje, agastaché anýzová, saturejka horská, dobromysl, smil italský, divizny, ozdobné česneky, měsíčky, kmín, kopr, fenykl, levandule a podobné rostliny zahalí návštěvníky zahrady do oblaků vůně daného ročního období. Po ruce jsou i dřevěné kůly, na které si návštěvníci zahrady mohou odložit boty. Stan ze zakořeněných vrbových větví je hravým pokusem o návrat tolik důležité první jarní pastvy včel zpátky do vesnice.

Die Effekte des Barfußgehens: Ohne Schuhe, ohne Socken, nichts umhüllt unsere Füße. Wir können den Boden auf dem wir gehen, spüren, die Welt mit den Sohlen erfühlen und ertasten. Wann sind Sie das letzte Mal barfuß gelaufen? Das letzte Mal, als Sie ohne Schuhe von der Dusche schnell zum Telefon gerannt sind, zählt nicht! An unseren Fußsohlen sitzen hunderte Nervenenden, die beim Gehen ohne Schuhe angenehm stimuliert werden. Denken wir nur an die Fußreflexzonenmassage, all diese Bereiche werden beim Barfußgehen massiert und stimuliert. Regelmäßiges Barfußgehen ist auch gut gegen kalte Füße. Es ist aber nicht nur gut für unsere Füße, es wirkt sich auch äußerst positiv auf die Psyche aus. Über die sensiblen Rezeptoren an den Fußsohlen wird die Durchblutung des ganzen Körpers angeregt. Zudem kann die Aktivierung der Fußreflexzonen Blockaden im Körper lösen. Damit wirkt Barfußgehen ähnlich wie Akupunktur, Akupressur und Shiatsu. Man sollte seinen Füßen also so oft wie möglich diese Freiheit gönnen. Wenn man manche Menschen beobachtet, wenn sie zum ersten Mal wieder barfuß gehen, sieht man, dass sie Probleme mit dem Gleichgewicht haben, über die Sohle erfährt man sich, seine Balance wieder in einem neuen Kontext – kann auch sein Gleichgewicht ein wenig in Versuchung führen, um Neues zu entdecken. Durch den direkten Kontakt zum Boden fällt es dann leichter, das Gewicht zu verlagern und die Balance zu halten. Durch diese Aktivierung der Sensomotorik wird der Gleichgewichtssinn gestärkt.
Für ein Erleben mit vielen Sinnen, mit Füssen die Welt erforschen und sich an Gerüchen orientieren. Viele der hier zu findenden Pflanzen sind Kräuter und Duftpflanzen. Düfte werden über die Nase aufgenommen, als Nervenimpulse weitergeleitet und gelangen zum limbischen System unseres Gehirns. Dort werden zwei Zentren angesprochen, der Hippocampus und die Amygdala. Sie gelten als Zentren für emotionale Reaktionen und Erinnerungsvermögen.

Účinky chození naboso: bez obuvi a bez ponožek naše nohy nic nechrání. Cítíme půdu, po které chodíme, a cítíme a chodidly ohmatáváme svět. Kdy jste naposledy utíkali bosky? To, že jste posledně jako o závod běželi bosí ze sprchy k telefonu, neplatí!
Na našich chodidlech se nacházejí stovky nervových zakončení, která chůze bez bot příjemně stimuluje. Pomysleme jen na masáž reflexních zón na bosých nohou: všechny tyto oblasti jsou při chůzi masírovány a stimulovány.
Pravidelné chození bosky působí také dobře na studené nohy a má rovněž nesmírně pozitivní vliv na naši psychiku. Prostřednictvím citlivých receptorů na chodidlech se stimuluje prokrvování celého těla. Aktivizací reflexních zón na chodidlech je navíc možné celé tělo uvolnit.
Chůze bosky tak působí podobně jako akupunktura, akupresura a shiatsu. Svým nohám bychom tedy tuto svobodu měli dopřávat co nejčastěji. Pozorujeme-li některé lidi, kteří jdou poprvé zase bosky, vidíme, že mají problémy s rovnováhou: prostřednictvím svých chodidel poznávají sami sebe a svou rovnováhu v novém kontextu – mohou tak svou rovnováhu přimět, aby objevila něco nového.
Díky přímému kontaktu se zemí je pak přemisťování těžiště a udržování rovnováhy snazší. Takováto aktivace senzomotoriky posiluje smysl pro rovnováhu.
Prožitky uskutečňované prostřednictvím mnoha smyslů, poznávání světa nohama a orientace pomocí vůní. Mnohé rostliny, které v této zahradě najdeme, jsou byliny a voňavé rostliny. Vůně jsou vnímány nosem, vedeny dále jako nervové impulzy, které následně dospějí do limbického systému našeho mozku. Tady osloví hipokampus a amygdalu, součásti mozku pokládané za centra emocionálních reakcí a paměti.

NOTIZEN | POZNÁMKY:

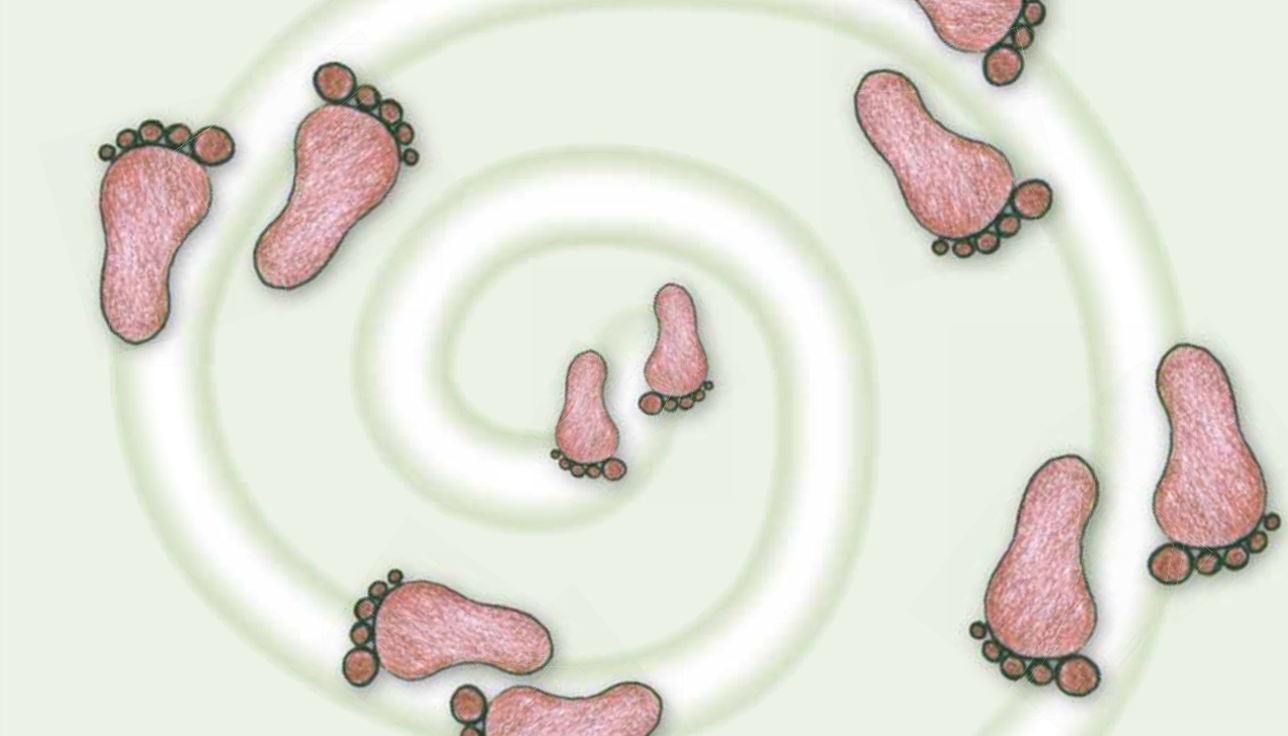

...wir danken allen am Gartenprojekt Beteiligten, wie allen Gartenbesitzerinnen und -besitzern,
dem Obmann des Fremdenverkehrsvereins – Rolf Rockenbauer, dem Obmann des Verschönerungsvereins – Helmut Schwaiger,
der Partnergemeinde Hnanice, Jiří Musil, Christine Rottenbacher, Dana Kolmanová, Thorid und Wolfgang Gerzer, Franz Eder,
Františka Johodová, Tobias Gaspari, Barbara Gold, Gasthaus Retzbacher Hof

Impressum: Eigentümer und Herausgeber: Gemeinde Retzbach
Inhalt, Text, Zeichnungen und Fotos: Christine Rottenbacher, Dana Kolmanová und Thorid Gerzer
Fotos: Wolfgang Gerzer, Manfred Nigl, Xandl Schmidhammer, Lenka Jíšová, Steve Ford, Ekaterina Stamenova, Sisi Fili
Gestaltung und Layout: Marek Sapík, Agentura Bravissimo, Znojmo, Herstellung und Druck: Agentura Bravissimo, Znojmo

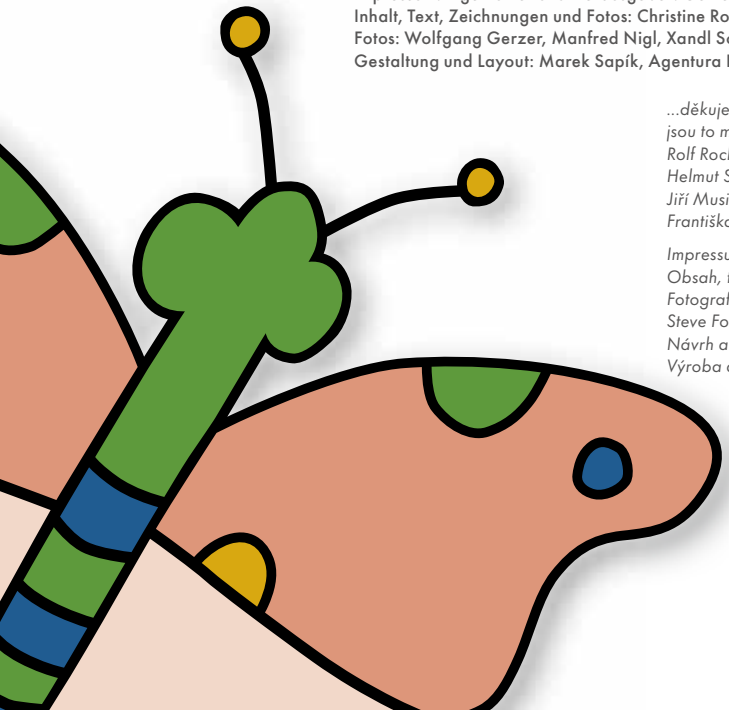

...děkujeme všem, kteří se na projektu Kouzlo zahrad bez hranic podíleli:
jsou to majitelky a majitelé jednotlivých zahrad,
Rolf Rockenbauer – předseda Spolku pro cizinecký ruch,
Helmut Schwaiger – předseda Okrašlovacího spolku, partnerská obec Hnanice,
Jiří Musil, Christine Rottenbacher, Dana Kolmanová, Thorid Gerzer, Wolfgang Gerzer, Franz Eder,
Františka Jahodová, Tobias Gaspari, Barbara Gold, Gasthaus Retzbacher Hof

Impressum: Majitel a vydavatel: Obec Retzbach
Obsah, texty, kresby a fotografie: Christine Rottenbacher, Dana Kolmanová a Thorid Gerzer
Fotografie: Wolfgang Gerzer, Manfred Nigl, Xandl Schmidhammer, Lenka Jíšová,
Steve Ford, Ekaterina Stamenova, Sisi Fili
Návrh a grafická úprava: Marek Sapík, Agentura Bravissimo, Znojmo
Výroba a tisk: Agentura Bravissimo, Znojmo

Gemeinde Retzbach | Obecní úřad Retzbach
2074 Unterretzbach, Dorfstraße 2
Tel.: +430 294 225 13
gemeinde@retzbach.gv.at, www.retzbach.at

Raiffeisenkasse Retz-Pulkautal
Die Bank im Retzer Land

NATUR im GARTEN
Gesund halten, was uns gesund hält!